

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Andra kammaren.

Nr 15.

Onsdagen den 28 februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 20 och den 21 innevarande februari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att riksdagsman *Nestor Hammarlund*, Errarp, Ängelholm, på grund av ben-skada (fraktur å höger tibiamalleol + distorsion i fotleden) är förhindrad att infinna sig i riksdagen under minst fjorton dagar, intygar

Ängelholm den 27 februari 1940.

I tjänsten
P. Bjurgård,
prov.-läkare.

Att ledamoten av riksdagens andra kammare fru *Hildur Humla* är på grund av sjukdom (influenta) oförmögen att deltaga i riksdagsarbetet tillsvidare, intygas.

Stockholm den 27 februari 1940.

K. Åkerberg,
leg. läk.

§ 3.

Herr talmannen lämnade på begäran ordet till chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Domö**, som anförde: Herr talman! Med andra kammarens tillstånd har dess ledamot herr Olsson i Stockholm till mig framställt den frågan, huruvida man från min eller regeringens sida vidtagit eller ämnar vidtaga sådana åtgärder, att inkomsterna från Aktiebolaget Tipstjänst kunna bringas upp i jämnhöjd med dem, som inflöto under förutvarande budgetår. *Svar på interpellation.*

Vid besvarandet av denna fråga vill jag till en början erinra om att, då Aktiebolaget Tipstjänst bildades och erhöll tillstånd till anordnande av tippningstävlingar, ändamålet därmed ingalunda var att tillföra statsverket eller idrottsrörelsen största möjliga inkomster. Bolagets tillkomst är att betrakta såsom ett led i strävandena att hålla tillbaka den tidigare i stor utsträckning förekommande illegala tippningen samt att reglera tippningsrörelsen och leda in densamma i mera sunda och kontrollerbara former. Att bolagets inkomster de första verksamhetsåren visat en fortlöpande stegring beror ej på åtgärder från bolagets sida i syfte att vinna ökat deltagande i tippningstävlingarna utan därpå, att allmänhetens intresse för sådana tävlingar år från år vuxit. Bolagets räkenskapsår sammanfaller med budgetåret. Nettobehållningen uppgick i runda tal under räkenskapsåret 1935/36 till 4 miljoner kronor, under räkenskapsåret 1936/37 till 5.8 miljoner kronor, under räkenskapsåret 1937/38 till 12.9 miljoner kronor och under räkenskapsåret 1938/39 till 15.75 miljoner

Andra kammarens protokoll 1940. Nr 15.

1

Svar på interpellation. (Forts.)

kronor. Av inkomsterna under vart och ett av räkenskapsåren 1935/36, 1936/37 och 1937/38 har 1 miljon kronor tillförts den allmänna budgeten medan återstoden använts för olika idrottsändamål. Med hänsyn till den starka stegringen av inflytande tipsmedel beslöt 1939 års lagtima riksdag på förslag av Kungl. Maj:t sådan ändring i dessa principer för medelsfördelningen, att 30 procent av medlen skulle tagas i anspråk för allmänt budgetära ändamål, samt att återstående 70 procent skulle användas för främjande av idrott och friluftsliv. Med tillämpning av de nya grunderna skulle alltså av inkomsterna för räkenskapsåret 1938/39 den allmänna budgeten ha erhållit i runt tal 4.7 miljoner kronor samt idrotten och friluftslivet tillhoppa i runt tal 11 miljoner kronor. Emellertid föranledde krigsutbrottet och därmed sammanhängande omständigheter 1939 års urtima riksdag att på förslag av Kungl. Maj:t i besparingssyfte besluta en ytterligare avsevärd nedsättning av det belopp, som får användas för annat än allmänt budgetära ändamål. Enligt sistnämnda beslut minskades således den för främjande av idrott och friluftsliv avsedda medelstilldelningen med ej mindre än sammanlagt 8 miljoner kronor samtidigt som tilldelningen till den allmänna budgeten ökades med samma belopp.

I årets statsverksproposition har nettobehållningen av Aktiebolaget Tips-tjänsts verksamhet under löpande räkenskapsår beräknats nedgå till 10 miljoner kronor. Nedgången beror, enligt vad bolaget framhållit, dels därpå att allmänhetens intresse både för idrottstävlingar och för i samband därmed anordnade penningsspel under nuvarande förhållanden avsevärt sjunkit, dels därpå att det tävlingsobjekt, som bolaget förut under vintermånaderna plägat anlita, nämligen de engelska fotbollsseriernas matcher, på grund av kriget icke i år står till buds. I anslutning till de synpunkter, vilka anlades vid 1939 års urtima riksdag, har Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition föreslagit, att av nämnda nettobehållning å 10 miljoner kronor ett sammanlagt belopp av 2.5 miljoner kronor skall användas till främjande av idrotten och friluftslivet, medan återstående medel helt skola tillföras den allmänna budgeten. Ett bifall till detta förslag innebär att, även om behållningen skulle överstiga den beräknade, överskottet likväl icke kommer idrotten eller friluftslivet till godo.

Mot bakgrunden av den redogörelse, jag har lämnat, är det uppenbart, att svaret på interpellantens fråga måste bli nekande. Interpellanten synes i första hand ledas av en önskan, att idrottsrörelsen skall tillföras ytterligare medel. Såsom nyss nämnts skulle, med den ståndpunkt Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition intagit, detta syfte icke vinnas genom åtgärder sådana som de av interpellanten efterlysta. Av redogörelsen framgår också, att dylika åtgärder icke väl överensstämmer med de riktlinjer, som statsmakterna tidigare ansett sig böra följa. Någon anledning att nu frånga dessa riktlinjer synes mig knappast föreligga.

Härefter yttrade:

Herr **Olsson** i Stockholm: Herr talman! Jag ber att få rikta ett tack till herr statsrådet och chefen för handelsdepartementet för det rätt utförliga svar, han i dag lämnat på min interpellation. Jag är emellertid icke lika nöjd med den negativa inställning till föreliggande spörsmål, som statsrådet i sitt svar givit uttryck åt. Det förhåller sig nämligen så, att denna tipsverksamhet under de år, den försiggått i bolagsform, blivit nästan en folk rörelse, där alla för en liten slant kunna deltaga. Nu visar det sig emellertid, att man under den sista tiden icke vidtagit sådana åtgärder, att denna rörelse kunnat hållas uppe, varför en stark eller, såsom det heter i svaret, avsevärd nedgång i tippningsresultatet kan konstateras.

Svar på interpellation. (Forts.)

Här ha i svaret angivits några synpunkter på vad anledningen till detta skulle kunna vara. Det skulle bero dels därpå att allmänhetens intresse både för idrottstävlingar och för i samband därmed anordnade penningspel under nuvarande förhållanden avsevärt sjunkit, och dels därpå att man icke haft de engelska ligamatcherna till förfogande vid tippningen. Jag är övertygad om att båda de angivna skälen i verkligheten icke hålla streck. Icke har man från idrottshåll kunnat spåra någon direkt avmattning från allmänhetens sida i vad det gäller den idrottsliga verksamheten, och därför är det heller icke någon anledning att befara en nedgång i tippningsmedlen, därest man från Tipstjänst sida anpassat sig något efter nu rådande förhållanden och icke blott kort och gott konstaterat, att då man icke haft de engelska ligamatcherna till sitt förfogande var ingenting att göra. Vi behöva blott titta på Tipstjänsts omsättning. En jämförelse mellan omsättningen under en vecka i februari 1939 och under en vecka i år visar, att under februari 1939 var omsättningen 1,012,000 kronor medan omsättningssumman under motsvarande vecka år 1940 blott var 344,000 kronor, och detta endast på s. k. stryktips. Det är således en mycket kraftig nedgång, som här kan konstateras. Det betyder, att staten själv, såvitt jag kan bedöma, fått en minskning i inkomsten per vecka från 500,000 kronor till 170,000 kronor eller i runt tal 330,000 kronor enbart på detta tips. Om den tendensen fortsätter, befara jag, herr talman, att de 2.5 miljoner kronor av tipsmedel, som här äro upptagna i budgeten för idrottsändamål, icke komma att räcka till. Var och en förstår självfallet, vad detta kommer att betyda för idrottsrörelsen såsom organisation. Jag hävdar den bestämda uppfattningen, att det nu mer än någonsin är nödvändigt att ge idrottsfolket ett gott stöd, ty idrotten är i nuvarande situation en beredskap så god som någon annan. Att då vidtaga åtgärder, som betyda en försämring, en minskning i standarden hos idrotten, anser jag vara en synnerligen oklok handling från statsmakternas sida.

Man kan då ställa den frågan: vad kunde Tipstjänst ha gjort för att stimulera intresset, så att man därigenom kunnat få in nödvändiga medel både i herr Wigforss' pung och till idrottsfolket? Det finns många uppslag, som det mycket väl kunde vara anledning att taga under omprövning. I England har man, då det gäller handbollstipset, ett slags poängtips, där man populariserat tipset för handboll. Jag är alldeles övertygad om att den lätthet, varmed man i dag kan bedöma utgången av en handbollsmatch, gör att det icke blir någon stimulans för tippningen. Kunde man försvåra den genom att föra in s. k. poängtips, så är jag övertygad om att detta skulle i mycket stor utsträckning stimulera tippningen.

Vad gäller bandymatcherna, som äro synnerligen populära, kunde man också här på tipskupongerna vid skilda tillfällen ha bandymatcher tillsammans med handbollsmatcher. Visserligen kan man säga, att bandymatcher kunna bli inställda, men då bandy spelas från Haparanda i norr ända ned till Ystad i söder, är det uppenbart, att man kan välja utan att behöva hindra sig av en eller annan bandymatchinställning. Vintern har ju varit sådan, att några sådana matcher överhuvud taget icke behövt inställas. Man hade således kunnat på tipskupongen taga upp en del bandymatcher och blanda upp dem med handbollsmatcher. Och varför icke tippa andra idrottsgrenar — skidsporten exempelvis? Vasaloppet gick i söndags med en mängd åskådare, och det var också anordnat såsom hjälp åt Finland. Hade Tipstjänst varit litet förutseende, hade man också kunnat taga upp Vasaloppet på tipskupongerna. Ingen-ting hade kunnat hindra detta. Då hade man därigenom kunnat stimulera tippningen ytterligare och samtidigt givit idrottsfolket en bättre hjälp.

Man har talat om att hålla tippningsrörelsen inom sunda former. Ja visst!

Svar på interpellation. (Forts.)

Men är det så, att man i år redovisar 15 miljoner kronor under sunda former, bör man icke året därpå komma och säga, att då formerna för tippningen skola vara sunda, skall det räcka med 2 miljoner kronor. Det är väl icke summan, som är avgörande för huruvida formerna äro sunda eller icke, utan det avgörande är väl huru man anpassar sig efter de rådande förhållandena.

Ja, herr talman, uppslag finnas, och jag anser, att tiden nu är inne för att man lättar litet på de restriktioner, som finnas beträffande Tipstjänst, och att regeringen ger en liten vink om att Tipstjänst rätt och riktigt vidtager sådana åtgärder, att medlen icke sjunka ned så långt, att de enbart räcka till för bolagets administration, ty det tjänar ingen på, varken idrottsrörelsen, Sverige såsom sådant eller statskassan i övrigt.

Chefen för handelsdepartementet, herr statsrådet **Domö**: Herr talman! Jag är den förste att vilja ge mitt erkännande åt idrottsrörelsen och att understryka vikten av att ungdomen får öva sig i varjehanda idrotter. När det gäller tippningen, är det emellertid på det sättet, att det alltid varit ganska delade meningar om önskvärdheten av att få en tipsrörelse av mycket stor omfattning. Såsom jag förut tillät mig framhålla, ha krisförhållandena vållat en hastig nedgång i tippningen. Man vet icke, huru det framdeles kommer att bli. Det är väl att räkna med att ledningen för Tipstjänst — som jag icke har någon anledning säga något annat om, än att jag tycker, att den försökt göra det ur olika synpunkter bästa både i fråga om det ändamål, som den skall främja, och det sätt, varpå den skött sin verksamhet — skall ägna all uppmärksamhet åt även sådana saker, som herr Olsson i Stockholm nyss framhöll. Emellertid har riksdagen uttalat sin mening om den ram, inom vilken tippningsverksamheten skall bedrivas, och efter vilka riktlinjer den skall ske, och då finns det icke gärna någon möjlighet att gå efter andra därifrån avvikande riktlinjer.

Beträffande anslaget till idrottsrörelsen är det att hoppas, att med de medel, som nu avsatts, 2 miljoner kronor, man skall kunna täcka de mera ordinarie behoven, och den plan, som är uppgjord, håller sig inom denna siffra. Man har nog ej heller från idrottsrörelsens sida räknat med så stora belopp, som den hastigt svällande tippningsverksamheten under de senaste åren skulle gett utan de inskränkande beslut, som fattats av de sista riksdagarna.

Det är kanske riktigt, att tippningen blivit en folkrörelse, men jag tror knappast att den är en folkrörelse, som vi i dessa tider ha sådant behov av att den måste särskilt omhuldas.

Herr **Lithander**: Herr talman! Det är ganska egendomligt och märkligt att lyssna till den debatt, som pågått i dag med krav på ökade prestationer från tippningen, när man kommer ihåg den motivering, som regeringen åberopade, då den proposition framlades, som skulle begränsa tippningen. Regeringen ansåg det då såsom något omoraliskt att överhuvud taget locka människor att med upppoffrande av sina mången gång surt förtjänta slantar satsa på någonting, där vinstmöjligheterna voro ytterst begränsade. Med andra ord: regeringen reagerade mot spellusten; och jag skulle verkligen vilja rekommendera alla att läsa den propositionen. Den är mycket intressant i detta sammanhang och innehåller många sanningar, som kunna var värda beaktande även nu. Jag hade anledning att några år efter det denna proposition framlagts taga upp denna fråga, när resultatet av de då mellanliggande årens verksamhet utvisade, att regeringen i stället för att begränsa tippningen gått in för ett system, som på mesta möjliga sätt främjade densamma. Det

Svar på interpellation. (Forts.)

var annonser och propaganda för en verksamhet, som till slut vuxit ut till något, som från denna plats i dag betecknats såsom en folkrörelse.

Jag ber blott, herr talman, att med dessa ord få rekommendera både den nuvarande regeringen och kammarens ledamöter att läsa igenom den kungl. proposition, som en gång lades fram i syfte att begränsa tippningen. I detta inlägger jag alls icke någon mot idrottsrörelsen avog mening. Den är nyttig och bra, men det hindrar icke, att det kan finnas lämpligare medel till att främja den, och att musklerna och fysiken kunna stärkas utan att man behöver beträda vägar, som ur andra synpunkter kanske icke äro lika önskvärda.

Överläggningen förklarades härmed avslutad.

§ 4.

Avlämnades följande Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen

av herr statsrådet *Wigforss* propositionerna:

nr 72, angående rätt för föreståndaren för Weibullsholms växtförädlingsanstalt H. A. K. Lamprecht och lärarinnan i kvinnlig slöjd i Sundbybergs skoldistrikt Augusta Pauline Walkendorff till viss tjänstårsberäkning för pension;

nr 80, angående försäljning av vissa kronan tillhöriga markområden;

nr 81, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 4 och 5 §§ tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316), m. m.;

nr 82, angående ytterligare förstärkning av anslaget till frivilliga skytteväsendets befrämjande; och

nr 83, angående beräkning i vissa fall av anställningstid för pension enligt kungörelsen den 7 december 1934 (nr 585) med föreskrifter angående pensionering av viss arbetarpersonal i statens tjänst; samt

av herr statsrådet *Bergquist* propositionen, nr 79, angående anordnande av skyddsrum för vissa museisamlingar.

Samtliga ovannämnda propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 10, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens tionde huvudtitel, innefattande anslagen till handelsdepartementet.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—45.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Punkterna 47—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Lades till handlingarna.

Punkterna 59—70.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 71.

Lades till handlingarna.

Punkterna 72—80.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 6.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till luftskyddsanordningar vid telegrafverket m. m.; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 39, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag under försvarsdepartementet till kapitalinvesteringar i försvarsväsendets fastighetsfond.

På förslag av herr talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—14.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 15.

Lades till handlingarna.

Punkten 16.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 17.

Lades till handlingarna.

Punkterna 18—30.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 8.

Föredrogs vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

nr 40, i anledning av i statsverkspropositionen gjord framställning om anslag till inköp av fastighet för beskickningen i Lima;

nr 41, i anledning av i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag under handelsdepartementet till kapitalinvesteringar i fonden för förslag till statsverket; och

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 9.

Föredrogs statsutskottets utlåtande, nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet jämte i ämnet väckta motioner; och anförde därvid:

Ang. vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet.

Herr Hagberg i Malmö: Herr talman! Jag har begärt ordet för att för min ringa del uttala min tillfredsställelse över det initiativ, som Kungl. Maj:tt tagit genom det föreliggande förslaget, och över den snabba och förståelsefulla behandling, som statsutskottet givit propositionen ävensom de motioner, som dessförinnan varit väckta i ämnet. Jag vill skänka departementschefen min varma erkänsla för de krafttag, som här föreligga, och jag delar alldeles bestämt hans mening, då han i sitt anförande till statsrådsprotokollet framhåller, att genomförandet av detta förslag betyder en mycket väsentlig förstärkning av vår försvarsberedskap, särskilt i vad avser landets förseende med jaktflygplan. Det föreliggande förslaget går ju ut på att redan under loppet av nästa budgetår utöka den nu fastställda flygvapensorganisationen med dels två nya jaktflottiljer utöver de redan befintliga, dels en ny arméspaningsdivision, anknuten till Östgöta flygflottilj, och dels en marinspaningsdivision, anknuten till Roslagens flygflottilj.

Detta är, som sagt, ett mycket betydande framsteg, och så långt är allt gott och väl. Men, herr talman, tyvärr blandas den tillfredsställelse, som man alldeles givet förnimmer, i någon mån med ett stänk av vemod, när man erinrar sig vad som skulle kunna ha blivit gjort i detta sammanhang, om de bestämmande i tid velat beakta tidens tecken och lyssna till de framställningar, som tidigare kommit till synes.

Jag tillhör icke dem som anse, att det gagnar något förnuftigt ändamål att här gräva upp tidigare motsättningar rörande olika försvarsspörsmål eller att tala om den snö som föll i fjol. Det som har varit må vara borta. Men jag kan å andra sidan knappast underlåta att åtminstone med ett enda ord erinra om att 1939 års lagtima riksdag dock presenterades en ganska utförlig motion, som utmynnade i en hemställan om omedelbart uppsättande av ytterligare minst en jaktflottilj. Motiveringen var, ansågo motionärerna, ganska hållfast. Tyvärr blev denna motion icke föremål för något beaktande vare sig från statsutskottets eller kamrarnas sida. Nu har den kommit tillbaka i form av en kungl. proposition, som givetvis blivit godtagen. Alla i denna sal förstå, vad det hade betytt, om vi redan nu haft den organisation på jaktflygets område, som vi skulle kunnat besluta för ett år sedan, framför allt vad det skulle betytt i fråga om kostnaderna. Nu blir det hela oerhört mycket dyrare, än vad det tidigare behövt bli. Det är dock så, att jaktplanen ha blivit, herr talman, utan varje jämförelse för övrigt, något av »ordet för dagen». Man tycks nu äntligen ha kommit underfund med att jaktflyget utgör om inte det enda

Ang. vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet. (Forts.)
 så i varje fall sannolikt det mest väsentliga medel, som man har till sin disposition, när det gäller att möta — jag vet icke riktigt hur jag skall uttrycka saken — den topprestation av 1900-talets »kulturepok», som benämnes det totala kriget. Ropet på jaktplan går ju i dessa dagar icke bara ut över vårt land.

Nu få vi emellertid denna organisation, och med den kännedom jag har om den kraft och målmedvetenhet, som sätta sin prägel på arbetet inom flygvapnet liksom på arbetet inom våra andra försvarsgrenar, är jag övertygad om att organisationen skall vara uppbyggd inom den angivna tiden, kanske väsentligt tidigare.

Jag har med hänvisning till vad jag här sagt givetvis ingen annan hemställan att göra än om bifall till vad utskottet har föreslagit.

Herr Råstock: Herr talman! Jag skall icke heller riva i gamla sår och på något sätt försöka bemöta den föregående talarens framställning. Det tror jag icke skulle gagna vare sig saken eller någon av oss här i kammaren.

Jag har begärt ordet för att få tillfälle konstatera, att det är hög tid att vi se upp med samtliga utgifter, som göras såväl på försvarshuvudtiteln som på andra huvudtitlar. Jag skall bara med ett enda exempel visa, vilka enorma belopp det här är fråga om. I ett klubbslag kommer kammaren att om någon minut anvisa lejonparten av det sista statslån, som vi togo upp och vilket, som kammarens ledamöter veta, rörde sig om 100 miljoner kronor. På grund av alla de avbrännningar, som höra till en sådan operation, blir det icke mycket kvar, sedan detta anslag har beviljats. Detta ger ett litet varsel om vad vi ha att vänta i fråga om både skatter och upplåning, om vi fortsätta i denna takt.

Med hänsyn till vikten av det ändamål, för vilket detta anslag är avsett, herr talman, finns det ingen i statsutskottet som har motsatt sig det, och det är icke heller min mening att på något sätt komma med någon annan hemställan än om bifall till utskottets förslag. Jag har endast velat göra detta påpekande som ett litet memento.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

bevillningsutskottets betänkande, nr 4, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta om tilläggsavgift för vissa postexpeditioner vid postverkets expedition å centralstationen i Stockholm; och

bankoutskottets utlåtande, nr 3, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6 § lagen den 15 juni 1934 (nr 300) om sparbankernas säkerhetskassa.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda betänkande och utlåtande hemställt.

§ 11.

Föredrogos bankoutskottets utlåtande, nr 12, angående regleringen för budgetåret 1940/41 av utgifterna under riksstatens tolfte huvudtitel, innefattande anslagen till pensionsväsendet, utom i vad angår anslaget till allmänna indragingsstaten.

Punkterna 1—3.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 4.

Lades till handlingarna.

§ 12.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 7, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.

Därvid anförde:

Herr Henriksson: Herr talman! Från de länder, som under senare tid hemsökts av det moderna luftkrigets förödelse, har man kunnat hämta åtskilliga lärdomar beträffande skyddsåtgärder för civilbefolkningen. Ingen kan veta, när krigets olyckor kunna komma över vårt land. Det är därför tacknämligt och fullt i sin ordning, att statsmakterna beakta de erfarenheter och lärdomar, som stå till buds, och med ledning av dessa söka få till stånd lämpliga arrangemang till civilbefolkningens skydd. Under luftkriget i Finland har det bland annat visat sig, hur betydelsefullt det är att ha skyddsrum i tillräcklig omfattning. Även s. k. »normal-skyddsrum» ha visat sig mera effektiva, än vad man tidigare föreställde sig. Kungl. Maj:t har därför också funnit lämpligt att förelägga riksdagen förslag till en lag, som i viss utsträckning ålägger ägare av fastighet att inreda skyddsrum i sina fastigheter.

Mot detta åläggande i och för sig torde det väl icke finnas några erinringar att göra. Men det är å andra sidan uppenbart, att ett sådant åläggande från statens sida rullar upp en hel rad problem för de enskilda medborgarna, problem av både ekonomisk och rättslig art, som röra dem själva, deras förhållande till varandra och deras förhållande till staten. Departementschefen har i propositionen nämnt något om att alla detaljproblem icke kunna regleras genom lagtexten, utan att denna bör kompletteras genom tillämpningsföreskrifter utfärdade av Kungl. Maj:t. Det finns dock i detta sammanhang problem av icke så ringa betydelse som, såvitt jag åtminstone har kunnat se, lämnas helt utanför den här föreliggande lagtextens reglerande inverkan. Jag skulle därför vara departementschefen tacksam, om han ville något klargöra, på vad sätt det vore meningen, att dessa problem skulle lösas.

Jag anser mig emellertid icke helt kunna förbigå frågan om byggnadskostnaderna utan vill först med ett par ord beröra denna. Både i remissyttranden och i motioner har det ifrågasatts, huruvida det kan anses rätt och billigt, att en grupp av samhällsmedlemmar, i detta fall fastighetsägarna, åläggas att ensamma bestrida kostnader för åtgärder, vilka ha en ganska påtaglig karaktär av allmän försvarsberedskap. Utskottet har helt anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, men varken departementschefen eller utskottet har presterat några närmare motiv för sin ståndpunkt. Frågan om vem eller vilka, som rättsligen böra bära kostnaden, är väl ändå så pass diskutabel, att det härvidlag hade tarvats åtminstone någon motivering. Det har talats om att hyresmarknaden är fri. Efter en sådan hänsyftning skulle man måhända mellan raderna i 11 § kunna utläsa en anvisning till fastighetsägarna, att de själva böra kunna fördela kostnaderna genom att höja hyrorna. Men just därför att hyresmarknaden är fri är det icke säkert, att en dylik utdebitering från fastighetsägarnas sida är möjlig. Detta blir nämligen helt beroende av den all-

Ang. förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. (Forts.)

männas utvecklingen på hyresmarknaden. Kostnaderna i förhållande till hyresbeloppen kunna heller icke bli lika för alla fastigheter. Ganska stora differenser komma säkert att visa sig i detta avseende. Icke heller är fastighetsägarnas ekonomiska bärkraft likformig. På ärendets nuvarande stadium lär det väl icke vara möjligt att på denna punkt få någon annan ordning till stånd, men det kan fortfarande vara av ett visst intresse att få del av en närmare motivering från departementschefens sida i denna fråga.

Som jag förut nämnde finns det betydelsefulla rättsfrågor, som icke alls beröras i den föreliggande lagtexten. En fastighetsägare blir enligt denna lag skyldig att inreda skyddsrum. För detta ändamål måste han taga i anspråk lokaler, som han enligt kontrakt upplåtit till nyttjanderätt åt annan person. På vilka rättsgrunder skall han nu stödja sig för att bryta kontraktet med nyttjanderättsinnehavaren och få möjlighet att disponera de erforderliga lokaliteterna? Och vad skall ske, om t. ex. hyresgästen vägrar lämna ifrån sig de av honom förhyrda lokalerna? Om vidare fastighetsägaren på ett eller annat sätt blir i stånd att bryta ett kontrakt, blir han då skyldig att betala skadestånd till hyresgästen för den skada denne lider av att få gå ifrån sina lokaler? Det kan t. ex. vara fråga om en företagare, en hantverkare eller en köpman, som blir tvungen att lämna de lokaler som han har för sin rörelse och därav lider en icke så ringa ekonomisk skada. Det skulle väl i alla fall förefalla ganska orimligt, om en fastighetsägare bleve skadeståndsskyldig, därför att han ställer sig en av statsmakterna nyutfärdad lag till efterättelse. Men det är å andra sidan lika orimligt, att en hyresgäst icke skulle få ersättning för den skada, som han kan lida genom att hans hyreskontrakt brytes. Jag har svårt att begripa, att denna skadestandsfråga skall kunna lösas på ett rättvist och tillfredsställande sätt, om icke staten tar det ekonomiska ansvaret för den uppkomna skadan. Komplikationerna ha ju, kan man säga, i detta fall uppkommit genom statens förvällande. Det bör i varje fall klargöras, hur man har tänkt sig att lösa detta problem.

En annan fråga som det kan vara av ett visst intresse att få svar på är den: inom vilken tid ungefär har man tänkt sig, att dessa skyddsrum skulle vara iordningställda? Det är naturligtvis önskvärt, att skyddsrummen bli klara så snart som möjligt, men å andra sidan får man ju icke bortse därifrån, att en alltför stark forcering av ifrågavarande arbeten kan vålla besvärligheter med materialleveranser, och det kan också bli en tendens till uppskrivning av både priset på material och arbetskostnaderna för byggande av skyddsrum. Det pågår ju för närvarande mycket omfattande arbeten med att bygga allmänna skyddsrum, och detta spelar ju också in, när det gäller efterfrågan på material och arbetskraft.

Jag har, herr talman, velat framföra dessa synpunkter, och det skulle vara av ett visst intresse, om man kunde få dessa frågor närmare belysta. I varje fall hoppas jag, att man tager hänsyn till de av mig här berörda frågorna, då tillämpningsföreskrifterna utfärdas.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! För att ingen tvekan skall råda om vilken första lagutskottets ståndpunkt är i detta ärende, vill jag meddela, att lagutskottet var enigt därom, att det icke borde i författningstexten skrivas in, huruvida det skulle vara statsbidrag eller icke till de enskilda skyddsrummen. Första lagutskottet ansåg sig därför icke heller böra taga ställning till de framförda yrkandena om att staten skulle i större eller mindre utsträckning bidra vid tillkomsten av dessa skyddsrum. Faktiskt har första lagutskottet ställt sig på samma ståndpunkt som Kungl. Maj:t till frågan om

Ang. förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. (Forts.)

statsbidrag till skyddsrum, nämligen att statsbidrag endast kunna förekomma i ytterst få undantagsfall. I propositionen förebådades eller omnämndes i varje fall tanken på att inrätta en länenämnd för de ekonomiskt svaga fastighetsägare, som möjligen icke skulle kunna gå i land med att uppfylla lagens fordringar i fråga om skyddsrum. När sålunda första lagutskottet icke ansett sig kunna i lagtexten skriva in något om statsbidrag, avstod också utskottet från att taga ställning till statsbidragsfrågan, därför att statsbidrag ju måste prövas i annan ordning än i samband med lagskrivning. Det är ett ärende, som det framför allt tillkommer statsutskottet att pröva, och av den anledning- en ansåg sig första lagutskottet icke kunna säga något annat i fråga om statsbidrag än vad utskottet i sina motiv anfört.

Jag har velat meddela detta för att icke, om frågan längre fram under riksdagen skulle komma upp, någon då skulle få den uppfattningen, att genom ett bifall till lagutskottets förslag alla möjligheter till statsbidrag äro stängda.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! Det förhåller sig alldeles så, som den siste ärade talaren framhöll, att första lagutskottet här endast tagit ställning till frågan, huruvida i *lagtexten* skulle insättas en bestämmelse, som skulle ge fastighetsägare, som anordna enskilda skyddsrum, rätt till bidrag från staten. Därmed är naturligtvis icke den frågan avgjord, huruvida det kan anses vara skäligt, att staten åtminstone i vissa fall träder emellan för att hjälpa, där ekonomiska svårigheter skulle uppstå på grund av den lagbestämmelse som är föreslagen. Jag kan meddela, att man inom socialdepartementet är sysselsatt med överväganden, huruvida man i en eller annan form skall föreslå riksdagen, att staten skall träda emellan i behjärtansvärda fall. Det är således mycket möjligt, att denna fråga i annat sammanhang kommer upp vid denna riksdag. Därmed har jag kanske i viss mån besvarat den ena av de frågor, som ställdes till mig av den förste ärade talaren. Det är givet, att om staten träder emellan, kan en hel del av de ekonomiska konflikter, som kunna tänkas uppstå mellan hyresvärd och hyresgäst, bli avvecklade på ett mjukare sätt, än om de skulle bedömas efter vanliga allmänna rättsregler.

Den förste ärade talaren ställde också till mig den frågan, i vilken takt man anser att ifrågavarande arbeten böra utföras, och han uttalade vissa varningar för att bedriva saken för snabbt. Det är naturligtvis nödvändigt, att ett företag sådant som detta bringas till utförande på ett så smidigt sätt som möjligt, och ledningen av arbetet har därför lagts i händerna på luftskyddsinspektionen och vederbörande länsstyrelser. Det finnes i lagen icke fastslagen någon tidpunkt, inom vilken varje fastighetsägare skall ha fullgjort skyldigheten att inrätta skyddsrum. Man har på detta sätt velat göra det möjligt för de myndigheter, som skola övervaka arbetet, att se till att detta bedrivs med all den snabbhet som är möjlig utan att de svårigheter i fråga om materialförsörjningen och dylikt, som den ärade talaren antydde, framkallas. Jag vill för övrigt nämna, att arbetet med att inrätta enskilda skyddsrum i stor utsträckning redan har börjat. Det finnes mångenstädes, t. ex. här i Stockholm, redan ett stort antal enskilda skyddsrum anordnade. Förhållandena på arbetsmarknaden äro dessutom sådana, att man både bland arbetarna och på arbetsgivarhåll med stor glädje ser fram mot att byggnadsindustrin under den närmaste tiden skall få tillfälle att syssla med den uppgift, som detta lagförslag avser att ålägga den. Därigenom förebygges, åtminstone för de närmaste månaderna, en arbetslöshet, som man eljest skulle ha haft anledning att be-

Ang. förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m. (Forts.)
fara på grund av att den enskilda byggnadsverksamheten för närvarande är i stor utsträckning nedlagd.

Vidare yttrades ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 13.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 8, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Genom en den 16 februari 1940 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 57, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:ts under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över justitiedepartementens ärenden föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehaft en i anledning av densamma inom andra kammaren väckt motion.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen funnit viss ändring böra vidtagas i det genom förevarande proposition framlagda författningsförslaget, måtte för sin del antaga ett i utskottets hemställan intaget förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m.;

B) att den i ämnet väckta motionen, II:200, måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A).

Reservation hade avgivits av herrar *Schlyter*, *Eskhult* och *Karl Karlsson*.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Österström: Herr talman! Innan kammaren går att fatta beslut i detta ärende, vill jag framhålla, att denna framstöt på en helt ny linje i syfte att komma till rätta med de tryckfrihetens konsekvenser, som man anser icke kunna förlikas med statsnyttans krav, principiellt är en synnerligen allvarsam sak, som tyvärr även de facto möjligen kan komma att leda till åtskilliga trista konsekvenser. Mest oroväckande är i detta läge den omständigheten, att statsmakterna och allmänheten under trycket av de prekära utrikespolitiska förhållandena måhända hålla på att förlora en del av känslan för att det dock är en skyldighet att acceptera andan i grundlagens bestämmelser om de medborgerliga fri- och rättigheternas värnande även, och kanske icke minst, i svåra och påfrestande tider.

Grundlagen skrevs naturligtvis icke som den skrevs bara för ro skull. Det fanns en bestämd avsikt i detta tunga verk, nämligen att det skulle vara svårt, ja, mycket svårt att krångla sig förbi de uppställda garantierna. Varje medvetet åtgörande från statsmakternas sida att begagna rent tekniska möjligheter, som utvecklingen eventuellt ställt till förfogande, för att komma förbi grundlagens bud ger anledning till mycken oro, icke minst därför att sådana försök, som lyckas, faktiskt bidraga till att i sin mån luckra upp respekten för grundlagens stränga bud i dess helhet.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Detta är en rent principiell deklaration. Men vi tidningsfolk vilja ju å andra sidan icke undandraga oss skyldigheten att giva regeringen absolut erforderliga medel att skydda legitima statsvårdande intressen. Det är kanske tveksamt, huruvida det medel vi nu skola besluta om är absolut erforderligt i den meningen att icke syftet bättre kunnat ernås på annat sätt. Men tiden har icke medgivit en så ingående prövning av den frågan, att man känner sig beredd att bestrida vad regeringen härutinnan hävdar, och därför må det föreslagna försöket även med vårt bidrag göras. Helt riskfritt är det antagligen icke. Men om gemensamma ansträngningar göras, kunna experimentets följder begränsas och elimineras i den mening jag här talat om. Jag hoppas, att erfarenheten skall vitsorda detta. Samtidigt är det nödvändigt att deklarera, att om den praktiska tillämpningen går i en annan och olyckligare riktning, blir det både rätt och skyldighet att återupptaga debatten i denna fråga.

Herr talman! Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets förslag.

Herr **Senander**: Herr talman! Vid behandlingen av det lagförslag om vissa tvångsmedel, som bifölls av riksdagen den 8 januari i år, framhöll jag, att lagen i sin tillämpning i första hand skulle riktas mot det kommunistiska partiet. Detta mitt uttalande har ju senare fått sin bekräftelse genom den polisrazzia, som sattes i gång mot partiet under former, som påminde om dem vilka tillämpas i de fascistiska staterna.

Beträffande det nu föreliggande förslaget är förhållandet detsamma. Det riktar sig mot det kommunistiska partiet. Justitieministern har emellertid, med all den juridiska akrobatik han är mäktig, sökt giva sken av att lagen riktar sig åt alla håll, det vill säga att den grundar sig på principen om allas likhet inför lagen. Jag anser, att justitieministern kunde ha besparat sig denna möda. Det finns inte en människa i detta land som inte vet, att syftet med det föreliggande lagförslaget är att strypa det kommunistiska partiets skriftliga propaganda. Lagen är liksom de flesta andra lagar en klasslag. Likheten inför lagen, som man vid alla tillfällen söker framställa som den grundläggande principen för rättsväsendet, är en tom bedräglig fras och ingenting annat. Ingen annan har bättre än den franske författaren Anatole France definierat denna fras, då han säger: »Lagen förbjuder med samma majestät såväl den fattige som den rike att stjäla bröd, att tigga och att sova under broarna.»

Det lagförslag, som här är framlagt, är en förträfflig illustration till Anatole Frances karakteristik av den kapitalistiska likheten inför lagen. Formellt sett riktar sig lagen mot alla, men reellt kommer den att drabba endast dem, som stå i opposition mot den härskande regimen. I detta fall blir lagen ett nytt vapen till de många föregående med syfte att förhindra arbetarklassens kamp mot orättvisor och förtryck.

Med en skrytsamhet, som verkar fränstötande på varje förnuftig människa, har den svenska borgarklassen med understöd av vissa socialdemokratiska ledare framställt Sverige som en mönsterdemokrati. Denna mönsterdemokrati håller nu som bäst på att avkläda sig sitt skyddande hölje och framträda i all sin nakenhet. Det är snart inte så mycket kvar av den beprisdade svenska demokratin. Redan på ett tidigt stadium ha en rad lagar genomförts i syfte att begränsa fackföreningsrörelsens frihet. Dessa lagar ha nyligen kompletterats med ytterligare en lag, lagen om tjänsteplikt, vilken under viss förhållanden helt berövar fackföreningsrörelsen dess kampmöjligheter. Den nya tvångsmedelslagen betyder ett lagfästande av det fullständiga polisgodtycket.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Arbetsorganisationernas lokaler utsätts för polisundersökningar utan att ägarna själva få vara närvarande, arbetarnas hem genomskolas, och brev- och telefonhemligheten kränkes utan att det behöver presteras minsta skäl för eventuella misstankar. Åtalen hagla mot arbetartidningarna, och långa fängelsestraff utmätas. Införandet av en censur över pressen planeras. Och nu ligger en lagstiftning på bordet, som innebär ett klart brott mot den berömda, i grundlagen inskrivna tryckfrihetsförordningens anda och innehåll.

Det är ett faktum, som jag inte tror att någon kan med skäl bestrida, att borgfredspartierna nu i demokratiens namn utveckla en mycket stor energi för att avskaffa demokratien. Såsom huvudskäl för denna demokratiens självmordstaktik har man anfört, att det kommunistiska partiet är ett parti av landsförrädare, som arbeta i främmande makts intresse. Utan att man kunat prestera skymten av bevis för dessa på en gång dumma och plumpa beskyllningar har den socialdemokratiska och borgerliga pressen idisslat detta tema med en envishet, som gränsar till kverulans. Detta knep är gammalt. Det har alltid varit sed hos de maktägande genom tiderna att sätta landsförräderiets stämpel på en obekväm opposition och utmåla den som landets fiende. Inte minst socialdemokratien, som nu ivrigt deltagit i de reaktionära strävandena att likvidera demokratien, har på sin tid stämplat som en landsförrädisk rörelse. Nu återopas det gamla billiga tricket mot det kommunistiska partiet. Men medan man larmar om kommunisternas landsförräderi, medan polisen genomför sina razzior för att om möjligt hitta något som kunde giva sken av berättigande åt larmet men gör fullständigt fiasko, finner man i stället landsförrädare och spioner i det borgerliga lägret.

Det verkliga motivet till skriket på åtgärder mot oss kommunister blir emellertid alltmer uppenbart. Det finns väl knappast någon, som innerst inne i själ och hjärta tror på påståendena om landsförrädisk verksamhet från kommunisternas sida. Men dessa påståenden tjäna alldeles utomordentligt syftet att förverkliga reaktionens gamla önskedrömmar om nya undantagslagar mot arbetarrörelsen över huvud.

Den lag, som nu skall genomföras, avser att strypa den kommunistiska pressen. Tidigare har man utanför riksdagen provat olika medel för genomförande av detta syfte. En grundlig annonsbojkott har genomförts, och den av storfinansens dirigerade pressbyrå har sökt förhindra våra tidningars distribution. Naturligtvis har detta inte hindrat våra tidningar att utkomma. I sin reaktionära iver stå nu borgfredspartierna i begrepp att fullfölja sin aktion genom att stifta en lag, som innebär en kränkning av grundlagen. Så långt har alltså den mångbesjungna svenska demokratien hunnit på vägen till rena självmordet. För oss kommunister är det emellertid ingen överraskning att reaktionen gör slut på demokratien. Reaktionen, det bestämmande skiktet inom borgarklassen, handlar under intrycket av att dess system stå på avskrivning. Alla dess undantagsåtgärder mot arbetarklassen äro att betrakta såsom förtvivlade försök att ännu en tid kunna upprätthålla det bankrutta samhällssystemet. Däremot ha vi hyst en om än svag förhoppning om att socialdemokraterna inte skulle så fullständigt tappa huvudet, att de inte draga den minsta lärdom av vad som skett i andra länder. Även om vi hunnit vänja oss vid att socialdemokratien sträcker sig till gränsen av självuppgivelse inför en pockande reaktion, hade vi ändock inte väntat, att den nu skulle över-skrida denna gräns. Det är nämligen givet — erfarenheterna från andra länder bestyrka detta — att även socialdemokratien får känna den piska på sin rygg, som den nu tänkt sätta i händerna på reaktionen. Exempelvis under Brüningsperioden i Tyskland uppträdde de tyska socialdemokraterna på sam-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

ma sätt som de svenska socialdemokraterna nu göra i sitt blinda hat till kommunisterna och i sitt nit att tjäna reaktionen. Det var detta som möjliggjorde fascismens seger, vilken ledde inte bara till förintande av den socialdemokratiska rörelsen utan också till fackföreningsrörelsens likvidering.

Vi kommunister förklara emellertid, att varken denna lag eller andra klasslagar skola förmå att omöjliggöra det kommunistiska partiets verksamhet. Trots edra ansträngningar att kväva vår press skola vi se till att den tränger ut till läsekretsen. Det slag som ni nu måtta mot det kommunistiska partiet kan inte bli annat än ett slag i luften. Det är med stolthet vi konstatera, att alla de försök ni hittills gjort i syfte att strypa den kommunistiska pressen endast sporrat vårt partis medlemmar och anhängare till större ansträngningar och utlöst den allra största offervilja. Ny Dag, Arbetartidningen och den kommunistiska pressen i övrigt kommer att leva, och den kommer att överleva de borgerliga och socialdemokratiska pressalstren, vilkas enda uppgift är att försvara den bankrutta kapitalistiska samhällsordningen.

Herr talman! Vi ha i denna fråga inom stadgad motionstid avgivit en motion, vilken emellertid icke behandlats av utskottet. Jag hemställer därför om återremiss av ärendet. För den händelse återremissyrkandet skulle falla, ber jag att få yrka avslag på utskottets förslag.

Herr Hedlund i Östersund: Herr talman! I fråga om herr Senanders senaste yrkande om återremiss av ärendet till utskottet, därför att utskottet icke haft tillfälle att pröva en motion om avslag, vill jag säga, att innan den kommunistiska motionen väcktes hade givetvis första lagutskottet tagit ställning till frågan om avslag eller bifall till den kungl. propositionen. Sedan motionen väcktes har lagutskottet behandlat densamma, och det kommer att till ett senare plenum anmäla sitt beslut om denna.

Jag förstår ej herr Senander. Han säger, att han med tillfredsställelse tar denna lagstiftning, därför att den skall hjälpa den kommunistiska propagandan mer än om lagstiftningen icke funnits till. Varför yrkar han då avslag på lagen? Jag förstår heller icke, varför just herr Senander talar om, att det kommunistiska partiet är det enda som drabbas av lagen. Bär möjligen herr Senander silkesbälte på sig? Men även om dess bättre det vore så, att endast den kommunistiska rörelsen skulle drabbas av lagen, så vill jag fråga, om någon svensk medborgare — herr Österström också — kan reagera mot att vi tillgripa denna lagstiftning. Jag har förfärligt svårt att förstå, hur det demokratiska svenska samhället kan tolerera, att under tryckfrihetslagens hägn få existera tidningar, som uppenbart söka skada landets intressen utåt, tidningar som arbeta på att underminera lydningen för våra egna lagar, och tidningar, som bevisligen taga order från främmande makt för att störta det svenska samhället. Jag kan, säger jag, icke förstå, hur ett demokratiskt samhälle kan tillåta, att dessa tidningar få utkomma.

Jag betraktar tryckfrihetsförordningen lika helig som herr Österström och andra göra. Men så helig är icke denna förordning för mig, att om den lämnar möjligheter för vissa icke ansvariga medborgare att skapa olycka för det svenska samhället, jag då drar mig för att säga, att denna tryckfrihetsförordning skall revideras och att i avvaktan på denna revidering vi få tillgripa lagar, som kringskära tryckfrihetsförordningens frihet för oansvariga medborgare att operera.

Den skärpning, som första lagutskottet givit den kungl. propositionen, är välgrundad. Jag tror, att den är ett riktigt uttryck för vad varje ärlig svensk

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

tänker. Även om vi kringgå tryckfrihetsförordningen, är det vår plikt att värna oss mot landsförrädisk verksamhet.

Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till första lagutskottets hemställan.

Herr Flyg: Herr talman! Jag vill först understryka de synpunkter, som inledningsvis framfördes i denna debatt av herr Österström. Det förhåller sig så, att varje beskärande av demokratiens friheter och rättigheter innebär ett försvagande av demokratin som sådan. Det förhåller sig även så, att denna demokrati med dess fri- och rättigheter är till sin väsentliga del ett resultat av mångåriga strävanden, hård, offerrik politisk kamp icke minst från arbetarrörelsens sida under dess genombrottsår. Obestriddligen är det på det sättet, att varje ingrepp, som göres på detta område mot dessa fri- och rättigheter, är alltså om icke ett raserande — det är, herr talman, kanske ett för starkt ord — så dock en åtgärd av sådan art, som minskar verksamhetsområdet och formerna för dessa fri- och rättigheter.

Nu motiverar man detta lagförslag liksom ett par tidigare, som vi haft tillfälle att taga ställning till, såsom nödvändigt att genomföra på grund av att här i landet arbetar fortfarande i organisatorisk form en rörelse, som man kallar för landsförrädisk. Den ryske talare, som nyss stod i kammarens talarstol, protesterade mot detta begrepp, och det vill jag icke bestrida honom rätten att göra. Jag tror, att vi komma närmare och till en bättre definition av företeelsen i fråga, om vi säga, att vi ha en organisation, som i allt sitt handlande — inrikespolitiskt eller utrikespolitiskt — från början till slut handlar efter order och direktiv av en regering i en främmande makt. Jag behöver icke nämna, vilken regering detta är, ty det spelar i detta fall mindre roll. Vi veta alla, att det är en regering, som i dag befinner sig på väpnad frammarsch mot ett utav våra grannländer, där den demokratiska författningen, de demokratiska fri- och rättigheterna ännu icke äro och icke varit så utvecklade som här men där en framgång för nämnda regerings trupper betyder ett förintande av vederbörande lands oberoende och självständighet, vilket är en värdefull demokratisk princip; också från mina utgångspunkter vill jag hava sagt det, en värdefull princip ur socialistisk synpunkt. En framgång för nämnda regering betyder ett förintande av demokratin som sådan och skapandet av en rikriktning, som kommer att få sin utformning av den regering, som här är den drivande aktiva kraften i den process som pågår.

Detta är början. Det är inledningen i en plan, som syftar vida längre, i en plan, som med säkerhet också omfattar det geografiska område av världen. som heter Sverige, och som i det ögonblick den går vidare över vårt område betyder ett förintande av samma värden. Det är denna regering, som ger direktiv åt den församling, som vi här genom vederbörandes eget erkännande veta, att det här lagförslaget riktar sig mot.

Då frågar jag, herr talman: Är det rätta vägen, när man vill vidtaga åtgärder av dylik karaktär, att göra det genom att beskära demokratin? Är det ej i stället en process, som borde vara i allra högsta grad demokratisk och som här borde verkställas? Förintandet av det ryska partiet och eventuella andra likartade strömningar inom våra gränser bör vara en demokratisk reningsakt och icke en process, som man genomför genom att beskära den egna demokratin. Det är här jag menar att det har brutit.

När den ryske talaren i dag uttalar sig mycket nedlåtande eller mycket missaktande om den svenska demokratin, så förbiser han ju, att han genom sin egen existens i talarstolen är ett bevis på, hur släpphänt sagda demokrati eller

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befördran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

— ur den ryske talarens synpunkt — hur högt utvecklad den är, när den svenska demokratien dags dato tillåter att en dylik figur existerar. Det är alltså sådana synpunkter jag för mitt vidkommande anser att man bör lägga på detta problem.

Nu kan man icke, som situationen ligger till, gå emot det här förslaget, alldenstund syftet skulle vara gott — icke fullödigt gott men gott i en viss grad. Men jag säger för mitt vidkommande: Här är vaksamhet av nöden, ty ingen vet, vem som i en morgondag utövar den makt, som sedan kan använda dylika här genomförda lagar.

Jag beklagar vidare, herr talman, att utskottet i det här fallet ej har ansett sig böra iakttaga normal och stadgad arbetstid, så att det hade haft möjlighet att i sitt utlåtande även ägna uppmärksamhet åt en motion, som föreligger. Men jag fäster kammarens uppmärksamhet vid sidan 8, där ett rätt så illustrerande exempel på vad vi i dag ha att göra med för rörelse visas genom att där citeras tidningen *Völkischer Beobachter* med sympati och instämmande. Och man citerar den till och med på originalspråket, troligen av rädsla att man genom översättning skulle kunna giva citatet felaktig tolkning och därmed skapa irritation i den huvudstad, där nämnda tidning utkommer, eller — jag vet icke om det kan vara förklaringen — därför att man anser, att originalspråkets användande skall göra mera effekt på det håll, mot vilket man polemiserar. Det är enligt min mening ett bevis på vad vi här ha att göra med för formationer och av vilken karaktär de element äro, som det här gäller att taga ståndpunkt till, att bekämpa.

Då synes det mig att ett är visst: Skola vi kunna definitivt göra upp räkningen med dylika element, så går det icke genom att demokratien som sådan beskäres. Den rensningsaktion, som det här är fråga om, måste till både sitt väsen och sin princip ha demokratisk karaktär. Därför är det beklagligt, att den koncentration av olika partier, som i dag sitter vid regeringsmakten och vars socialminister för endast några veckor sedan uttalade sig mycket klart här i kammaren, icke har förstått att i det här fallet *handla* i stället för att förtvivlat gå och leta efter vad lagparagraferna säga, när det gäller att ingripa mot en farsot, vars farlighet är uppenbar. När det gäller att ingripa mot något osunt, så slår man inte i lagboken. Man undersöker endast: på vilket sätt skall jag effektivast göra slut på de element det här är fråga om? Det borde ha skett för länge sedan. Då hade vi sluppit sådana här förslag, som innebära ett beskärande av värden, vilka äro resultatet av flerårigt arbete.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! När jag hörde den siste talaren anstränga sig för att också draga sitt lilla strå till stacken, tänkte jag med ett visst vemod på, att det icke är så länge sedan han tillhörde samma parti som jag själv. Och när jag ser mig om i kammaren och tittar på de socialdemokratiska ledamöterna, erinrar jag mig med en viss förvåning, hur många av dessa som varit mina partivänner tidigare. Det är en väldig mängd, säkert hälften, som varit före detta bältespännare — för att knyta an till herr Hedlunds uttalande — och som bedrivit sådan lagstridig verksamhet, som lånat sig till agenturverksamhet åt främmande makt och som varit lydiga legohjon åt främmande regering. De flesta av dessa riksdagsmän ha ändå någonting, som jag kan uttrycka som självbevarelsedrift och en känsla för anständighetens krav. De känna sig icke så angelägna att ropa ut på torget sin egen skam och sin egen smälek, såsom en talare nyss ändå visade, att det finnes folk som kan göra.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Jag har sagt min mening om denne herre. Han kan ju studera riksdagens protokoll från en remissdebatt, som icke alls är avlägsen. Där sade jag ut, att jag anser det under min värdighet att byta ord med honom. Jag har icke gjort det nu heller, utan jag har bara givit en allmän karakteristik.

Sedan är det själva huvudfrågan här. Min partikamrat Senander utgick a priori från, att den förordning, som här är avsedd att genomföras, riktar sig mot tidningarna Ny Dag och Arbetartidningen. Det har varit litet svårt för justitieministern att formulera detta på ett sätt, som tillfredsställer juridikens krav på en viss åtminstone formell redlighet. Han har sagt så här, att det kan bara vara fråga om att ingripa mot sådana tidningar, som upprepade gånger sedan den 1 september i följd kommit i konflikt med tryckfrihetslagen, d. v. s. dömts eller blivit föremål för kvarstadsbeslut. Han kunde mycket hellre och enklare sagt, att det gäller först och främst att klämma åt Ny Dag och Arbetartidningen, ty det finnes inga andra tidningar, som kunna drabbas av denna hans formulering.

Regeringen har gjort försök. Den åtalade en borgerlig tidning, Eskilstuna-Kuriren, som enligt justitieministerns uttalande i första kammaren innehöll en rasande mängd smådeord. Han räknade själv upp dem. Artikeln började med *avskum* och fortsatte med *bedrägeri*, *förljugenhet*, *förräderi* o. s. v. hela alfabetet igenom. Dessa ord riktades mot statscheferna i tvenne länder, som icke äro alltför avlägsna. Alltså, regeringen åtalade där i enlighet med vad den ansåg vara sin skyldighet och vad landets intressen kunde kräva. Men resultatet av åtalet var sådant, att regeringen därefter tydligen ansett det vara hopplöst att åtala en viss sorts tidningar, även när de uppenbarligen använda skrivsätt, som försämra landets förhållande till främmande makter.

Det var för övrigt en minister, som talade för en tid sedan inför en församling. Han var inne på det ömtåliga kapitlet om tidningarnas skrivsätt och resultaten därav. Han sade, att Stalin är det egentligen icke så stort bekymmer med, därför att han fullföljer sin politik och fäster sig ej vid känsloutbrott. Men beträffande Hitler är det en viss risk, att han även lägger vissa känslobedomningar på en fråga. Just därför, menade talaren, måste man tygla pressen, så att den ej gör uttalanden, som i främmande huvudstäder kunna betraktas som fientliga och därmed skapa svårigheter för landet.

Det har gjorts åtskilliga sådana uttalanden, faktiskt mycket allvarliga, i den s. k. samhällsbevarande pressen, som skriker om förbud mot den kommunistiska pressen. Det har varit mycket allvarliga saker. Men jag antar, att det är på grund av jury-utslaget mot Eskilstuna-Kuriren regeringen för sitt vidkommande avstått från att beivra desamma. Kanhända är motiveringen en annan, men jag föredrager tills vidare att antaga, att det är det som gör det hela.

Alltså, här har regeringen faktiskt en enda gång försökt ingripa mot ett mycket skadligt skrivsätt i en s. k. borgerlig tidning. Resultatet känner ni alla. Men regeringen har gjort en rad ingripanden eller vidtagit en rad åtgärder mot den kommunistiska pressen. Där äro resultaten — jag vill säga det — givna egentligen i förväg. Och det gäller artiklar, som knappast skulle kunna karakteriseras såsom man älskar att göra, nämligen att de rikta sig mot främmande makter i den meningen, att de verkligen försämra landets relationer till dessa.

Jag har i motionen nämnt dessa åtal, som riktats mot Ny Dag. Det första åtalet fingo vi efter det att vi i rent nyhetssyfte publicerat en deklARATION av den s. k. Terijoki-regeringen, där den förklarade vad den menade att den skulle göra och där den också gav en karakteristik av de nuvarande maktinnehavarna

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med ställiga trafikmedel m. m. (Forts.)

i Finland. Det är denna karakteristik, som regeringen ansåg vara skadlig för Sveriges förhållande till Finland. Jag erinrar om, att därmed har regeringen faktiskt infört en ny praxis. Det är ej mer än ett och ett halvt år sedan det förekom en motsvarande historia, då en statschef i ett mäktigt land riktade mycket långt gående personliga beskyllningar mot en statschef i ett annat land. Det distribuerades genom Tidningarnas telegrambyrå, lästes upp i radio och publicerades i hela svenska pressen. Det var ingen, som ifrågasatte, att pressen eller telegrambyrån eller Radiotjänst skulle åtalas därför.

Nu har man på håll, där man försöker att både juridiskt och tidningsmässigt bedöma frågan, anfört, att de personliga uttalandena spela en mycket stor roll, när det gäller att informera allmänheten om det verkliga innehållet i talet och mäta själva djupet i krisen. Såvitt jag förstår, har regeringen, när den handlagt frågan, om den gjort detta, också bedömt saken på det sättet, men, om man för ett och ett halvt år sedan kunnat i svensk press distribuera dylikt, så måste vi ha varit i god tro, när vi publicerade motsvarande och icke alls så långt gående utfall ett och ett halvt år senare. Då fingo vi oss emellertid ett åtal på halsen. De artiklar, som tidningarna åtalades för, voro icke resultat av en medveten vilja att skapa svårigheter för genomförandet av politiken att hålla landet utanför kriget. Jag skulle med ytterligare exempel kunna illustrera de åtal, som väckts, och därmed visa, att de åtalade artiklarna icke åsyftat att allvarligt försämra landets förhållande till främmande makt. Det är uppenbart, att man, såsom justitieministern formulerat denna av utskottet godkända förordning, åsyftat att skapa den grundval man behöver för att få riksdagens sanktion att omedelbart slå ihjäl våra tidningar Ny Dag och Arbetartidningen. För att kunna fullständigt täppa till munnen på övriga kommunistiska tidningar behöver ju regeringen bara ställa om att de bliva föremål för ett par åtal.

Regeringens förslag är grundlagsstridigt. Det lär man väl icke ens göra sig något besvär med att förneka. Enligt grundlagen har ingen regering rätt att förbjuda saluförandet av periodiska skrifter, såvitt de icke belagts med kvarstad eller beslagt tagits på militärförläggning. Det är naturligtvis regeringens skyldighet att tillse, att grundlagens bestämmelser hållas i helgd. Justitieministern försöker advocera bort denna tråkiga lilla skyddsregel i grundlagen med att säga: »Med hänsyn till omständigheterna vid tryckfrihetsförordningens tillkomst torde vidare med bestämmelsen om förbud för den offentliga makten att i förväg hindra skrifts utgivning endast avses ordningsmakten och rättsväsendet samt regeringen, i dess funktion såsom högsta myndighet inom detta område. Hit höra sålunda ej åtgärder som vidtagas exempelvis av kommunikationsverken.» Det är, som jag skrivit i motionen, en alldeles utomordentlig fullmakt regeringen här ger sig själv. Den högra handen bör icke få veta, vad den vänstra gör. I egenskap av rättsvärdande myndighet åligger det regeringen att tillse, att grundlagens bestämmelser om att skrifter få komma under allmänhetens ögon efterföljas, men i egenskap av chefsmyndighet över post och järnvägar tillser regeringen att skrifterna icke komma till allmänhetens kännedom. Detta visar ju, hur monstruöst regeringens förslag är. Det är tydligt, att regeringen här utan några större samvetsföreläelser rekommenderar den svenska riksdagen att blankt strunta i grundlagens bestämmelser om tryckfrihet. Det andra grundlagsbrott, som man begått här, består däri, att man icke alls iakttagit den ordning, enligt vilken förändringar i grundlagen skola genomföras. Enligt grundlagens bestämmelser kan en så betydelsefull ändring, som det här är fråga om, icke genomföras annat än efter beslut av två riksdagar, efter förrättat nyval till andra kamma-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med stalliga trafikmedel m. m. (Forts.)

ren. Det struntar man i. Riksdagens första lagutskott har sedan gått vidare på samma väg. I dag utgår, såsom herr Senander framhöll, motionstiden för avgivande av motioner i anledning av regeringens proposition. I lördags inlämnade jag en motion, men då låg redan på kamrarnas bord första lagutskottets utlåtande, i vilket utskottet föreslår riksdagen icke blott att godkänna utan även att skärpa regeringens förslag. I anständighetens namn bör väl en motionär tillåtas att inom motionstiden framföra sin uppfattning och sina förslag, innan utskottet avgiver sitt utlåtande över en proposition. Herr Hedlunds motivering för att första lagutskottet icke skulle behöva iakttaga riksdagsordningens föreskrifter var minst sagt apokryfisk. Utskottet, säger han, har följt riksdagsordningen, i och med att utskottet behandlat motionen. Han lovade, att riksdagen om några dagar skulle bliva i tillfälle att i anledning av en anmälan från utskottet taga ställning till motionen. Först föreslår utskottet alltså riksdagen att fatta ett visst beslut, men därefter skall riksdagen bliva i tillfälle att behandla en motion, som innehåller vissa synpunkter angående detta beslut. Detta resonemang bidrager till att visa det monstruösa både i det föreliggande förslaget och i tillvägagångssättet vid förslagets genomtrufande. Hela detta förslag är, såvitt jag förstår, egentligen framlagt om icke i panik så dock i den förhoppningen, att man skulle kunna vinna en liten tidsfrist genom att slänga till de reaktionära ett köttben, för att få dem att lugna sig litet. Jag kan icke med bästa vilja i världen förlika detta förslag från justitieministerns och regeringens sida med det uttalande, som i årets remissdebatt framfördes av justitieministern i första kammaren.

Utskottets talesman förklarade i polemik mot herr Senander, att om herr Senander kände sig träffad av denna lagstiftning, så kunde det kanske bero på, att han vore en sådan där som släpade på sidenbälten. Herr Hedlund, i dag diskuteras ju icke frågan om sidenbältena, utan i dag diskuteras frågan om vissa åtgärder för att förhindra för landet skadliga skrivelser och ingenting annat. Inom parentes vill jag framhålla, att det nyligen gjorts en polisrazzia hos bortåt ett tusental kommunistiska arbetare i detta land. Såvitt jag vet har man icke hittills vare sig hittat några sidenbälten eller några bevis för att sidenbälten använts på det sätt, som påståtts av en herre, vilken därom lämnat meddelande till polisen. Jag vill understryka, att vi äro ense med regeringen, när den hävdar, att pressen icke får begagna ett sådant skrivsätt, att risk föreligger för att landet drages in i krig. Vi ha respekterat regeringens förmaningar att under nuvarande svåra situation iakttaga vissa hänsyn, men vi hava samtidigt hävdad, att de åtgärder, som vidtagits mot den kommunistiska pressen, icke hava föranletts av att den kommunistiska pressen bedrivit en verksamhet, som utsatt landet för fara.

Herr talman! Vi hävda, att detta lagförslag är att betrakta som ett led i kampen mot en för regeringen och de härskande partierna misshaglig opposition, en opposition som försökt att aktualisera sin ståndpunkt på de legala vägar, som anvisas i tryckfrihetsförordningen. Man har tillskrivit denna opposition en rad mer eller mindre smutsiga motiv. Det är ju bara ett gammalt trick. Det tricket har man använt i alla länder och vid alla möjliga tidpunkter, höll jag på att säga, sedan det uppstått organiserade samhällen, men sådana trick böra väl ändå icke få tjäna som anledning till att vidtaga åtgärder, vilka kränka allt, som ansetts vara demokratiskt i den svenska författningen och i den s. k. samhällsordningen. Det är vad som kommer att bliva följden, om detta förslag upphöjes till lag. Att döma av vissa uttalanden i propositionen förbereder man ytterligare förslag för att kväva oppositionen och förhindra, att denna i lagliga former skall kunna framföra

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

sina synpunkter och sin kritik mot den politik, som föres i vårt land. Så ser jag saken, och beträffande det största partiet i denna riksdag konstaterar jag, att detsamma sannerligen icke ger de borgerliga partierna efter, när det gäller ansträngningar för att slå sönder den demokratiskt fastställda ordningen. Likt Ane den gamle, som offrade den ene efter den andre av sina söner för att förlänga sitt eget liv, så offerar nu den svenska socialdemokratien det ena efter det andra av det, som den ansett vara väsentligt och fundamentalt. Den offerar en stor del av sin samhällsaskådning. På många möten i landet ha tidigare socialdemokratiska agitatorer talat om, att de tyska kommunisterna hänskrattade, när de tyska socialdemokraterna kommo efter dem i koncentrationsläger. Vi tyckte ju det var mycket opassande av de tyska kommunisterna att skratta men med kännedom om hur de själva behandlats och i medvetandet av att socialdemokraterna, som gjort sig till verktyg för reaktionen för förföljelsen mot kommunisterna, drabbats av samma öde som dessa, borde man ju kunna förstå de tyska kommunisternas beteende. Jag vill icke giva några garantier för att de svenska kommunisterna komma att vara alldeles fria från denna förkastliga skadeglädje en dag, när de förföljelser, som i dag riktas mot den kommunistiska pressen och det kommunistiska partiet, komma att riktas ett steg längre åt höger, mot socialdemokratien.

Vad är det, som det här rör sig om? Det rör sig om en reaktionär process. Man är icke beredd att utan vidare fullständigt kläda av den svenska demokratiens dess mantel. Man river av en flik i sänder, och detta är ändå bara det yttre attributet till den politik, som avser att vältra över krigets och krisens alla bördor på de breda arbetande massorna och beröva dem de friheter och förmåner, de tilltvingat sig under decenniernas hårda kamp. Jag tror icke jag kan väcka samvetet hos dessa arbetarrepresentanter. Om jag genom mitt inlägg åtminstone bidragit till att förmå dem till litet eftertanke angående vad som i dag försiggår och vad de i dag göra sig medansvariga uti, så har det ändå fyllt en liten uppgift.

Herr talman! Jag instämmer i det yrkande, som framstälts av min partikamrat herr Senander.

Herr Lundstedt: Herr talman! Jag hade tänkt att inskränka mig till att i det hela instämma i herr Hedlunds yttrande. Jag önskar emellertid komplettera hans inlägg med en något starkare precisering gentemot herr Österströms inledande ord i frågan. Jag hyser, till skillnad från herr Österström, alls icke några konstitutionella betänkligheter i det ämne, som nu är under debatt. Jag tror, att herr Österström förbiser, att en grundlag icke *kan* i detalj angiva alla sina förutsättningar. En av grundlagens förutsättningar, som icke är uttryckligen uttalad, är den, att de styrande, som ha att förvalta grundlagen, äro utrustade med normal tankeförmåga. De rättigheter och rättsinstitut, som herr Österström åberopade sig på, äro naturligtvis icke att betrakta som några självändamål, utan de äro endast *medel* för tillvaratagande av de samhällseliga intressena eller rättare sagt de äro konsekvenser av lagar och principer, skrivna och oskrivna, vilka uppehållas för tillvaratagandet av samhällets ekonomi och för skyddandet av det samhällsliv, kring vilket vårt folk så att säga har fylkat sig. Så länge folket besjålas utav en demokratisk anda, så måste de s. k. rättigheterna vara medel för stärkandet och konsoliderandet av det demokratiska samhället. Ett dylikt kan självfallet icke anses vilja upprätthålla lagar, vilkas upprätthållande skulle leda till demokratiens förgörande. Allra minst kan man föreställa sig, att det skulle finnas *oskrivna* lagar — några andra torde herr Österström icke kunna åberopa sig på — vilka vi vore

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

nödsakade att medvetet upprätthålla till vårt demokratiska samhällslivs egen undergång. Såvitt jag förstår, äro de s. k. rättigheter, som kunna beröras av nu ifrågasatta lag, icke berörda i tryckfrihetsförordningen. Jag fattade därför saken så, att herr Österström, när han talade om grundlagsskyddade rättigheter, avsåg 16 § i regeringsformen. I förevarande fall är det omedelbart icke fråga om någonting annat än rätten att befordra tidningar med allmänna trafikmedel. Den »rätten» är icke direkt reglerad i grundlagen. Om jag icke missförstår herr Österström, menar han, att dessa s. k. rättigheter, rättigheten att åka på tåg o. s. v., tillhöra de medborgerliga rättigheter, som allmänt anses vara grundlagsfästade i vår s. k. Magna charta. Det är emellertid alldeles uppenbart, att grundlagens anda icke kan vara sådan, att vi skulle vara nödgade anse oss pliktiga att respektera några oskrivna lagar om dessa »rättigheter», även om det påvisades, att vi riskerade att förlora hela vår konstitution, grunden för vår demokrati, genom sådana lagars upprätthållande.

Det är mycket riktigt, som herr Flyg säger, att nöden har ingen lag. Det kan tänkas vara nödvändigt för ett land — som önskar leva och som kommer i ett sådant nödläge, att livet står på spel — att trampa grundlagarna under fötterna. Men jag hävdar, att det alls icke är fråga om något sådant i förevarande situation, utan endast om en förnuftig tolkning av både grundlag och andra lagar.

Jag vill visserligen medgiva, att man kan diskutera, huruvida lagförslagets formulering är den allra lyckligaste. Min ståndpunkt är den, att sådana självfallna principer, som att demokratien icke med berätt mod bör förgöra sig själv, äro att fatta som rättsprinciper, även om de icke blivit direkt fastslagna i lag. Denna ståndpunkts ofrånkomlighet har man emellertid, såsom jag tillät mig säga i remissdebatten, icke från början begripit, när det gällt de kommunistiska och nazistiska partierna. Därför har vårt samhälle givit sig in på en olycklig praxis, som stått i strid med andan i våra lagar, och som nu till en del undanröjes, om en sådan lag som den nu föreslagna antages. Hade icke denna praxis (att i polisavseende betrakta nämnda partier såsom fallande inom lagens ramar) utbildats, skulle den föreslagna lagen ha blivit obehörlig. Beträffande förslagets avfattning vill jag nu emellertid säga, att jag tror, att det hade varit lyckligt, om man funnit en annan formulering än den, som här använts, en formulering genom vilken man helt skulle ha undgått faran, att lagen av en regering med vissa autokratiska tendenser till äventyrs skulle kunna utnyttjas på ett antidemokratiskt sätt. I stället för att allmänt tala om statsfientlighet eller dylik, borde man ha tagit fasta på just det, som det här gäller, nämligen en bestämd verksamhet, som — därest den vinner en viss utbredning — kan visas vara dödsbringande för vårt samhälle. Ger man lagen en sådan inriktning, så är man därmed fri från alla invändningar om, att man givit sig ut på ett sluttande, antidemokratiskt plan. Vem finns väl i detta land — utom lands- eller samhällsförädrarne själva — som anser, att partier och rörelser, vilkas förtäckta syftemål är att lägga vårt rike under främmande makt och vilkas öppna syfte är att döda vår demokrati och i dess ställe införa en diktatur, ha något som helst att skaffa med demokratisk inställning? Det är därför jag menar, herr talman, att man bort försöka formulera lagen på ett sådant sätt, att den icke i framtiden — icke ens om hundra år — skulle kunna utnyttjas på ett antidemokratiskt sätt. Nu är ju dock situationen sådan, att det för närvarande icke finns anledning till farhåga för att lagen skulle kunna utnyttjas på ett antidemokratiskt sätt, och därför kommer jag — i all synnerhet som ärendet är brådskande — icke att föreslå någon ändring.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Mitt anförande har blivit mycket längre än jag först hade tänkt mig. Jag hade ursprungligen endast önskat instämma med herr Hedlund och så helt kortfattat replikera herr Österström, men under anförandets lopp har jag funnit, att det vore lämpligt att betona en sak, som jag från början icke avsett att nämna. När jag nu sagt så mycket, herr talman, önskar jag sluta mitt anförande med att erinra om, att de synpunkter, som jag nu framfört, därest de äro riktiga, borde leda till, att riksdagen inom den närmaste tiden ifrån sina lokaler rensade ut dessa hejdukar åt en utländsk makt, som gå i spetsen för denna för vårt land ödesdigra verksamhet, vilken, som jag nyss nämnde, syftar till att lägga landet under främmande värde eller i allt fall till införande av en demokratiens tillintetgörande diktatur.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet **Westman**: Herr talman! När jag förberedde den proposition, som nu är föremål för kammarens överläggning, hade jag en stark känsla av att jag därmed kom in på ett ömtåligt område. Jag har allt sedan den första tid, när jag som ung började intressera mig för det politiska livet, varit en varm anhängare av tryckfriheten. Jag minns, när jag en gång läste om en tryckfrihetsprocess, som varit riktad mot en person, vilken jag kanske får kalla för en av mina kolleger — ifall jag ser bort ifrån det kronologiska sammanhanget — nämligen mot professor Forsskål, och som fördes år 1759 inför kanslikollegiet, jag minns, att jag då med gillande och medkänsla fäste mig vid en sats, som han uttalade i rättegången, nämligen: »Få de missnöjda yttra sig fritt så kunna de vederläggas, underrättas och förvandlas till ett upplyst publikum.»

Det bör enligt min mening vara denna regerings liksom varje annan regerings uppgift att se till, att de värden, vi äga i vår tryckfrihetsförordning, icke förstöras. Tryckfrihetsförordningen möjliggör den fria opinionsbildning, som är oumbärlig för ett demokratiskt statsskick. Därför bör varje regering noga vaka över, att detta värde icke på ett obehörligt sätt förvaltas och förstöres.

Det är min bestämda övertygelse, att den proposition, som nu framlagts, icke innehåller någonting, som står i strid med tryckfrihetsförordningen. Jag ber att få erinra om, att redan enligt nu gällande författningar posten icke är skyldig att befordra vilka försändelser som helst. Om posttjänstemännen finna, att en försändelse har ett innehåll, som uppmanar till olydnad mot lag och laga ordning, så ha de enligt redan längre tid gällande författningar skyldighet att vägra att befordra den. Likaså finns det i järnvägstrafikstadgan icke bara bestämmelser om skyldighet för statens och enskilda järnvägar att behandla gods utan också förbud för dem att behandla gods av viss beskaffenhet. Vad som nu sker är, att det toges ett steg ytterligare i denna riktning. Om det icke vore så att riksdagen beslutar över postens ekonomiska förhållanden, skulle hela detta rökfogande hava kunnat ske på administrativ väg.

Jag har emellertid ansett, att denna angelägenhet är av den vikt för hela vårt folk, att den i hela dess vidd bör underställas riksdagens bedömande.

Jag ber att få framhålla, att förutsättningarna för ett ingripande i administrativ väg enligt denna proposition äro uppdragna med all den noggrannhet, som varit möjlig att åstadkomma, för att förhindra, att den myndighet, vilken härigenom tillerkännes Kungl. Maj:t, skulle kunna utnyttjas på ett godtyckligt sätt, förestavat av småaktiga tillfälliga partipolitiska hänsyn. Det är ju sålunda stadgat som en förutsättning att vederbörande periodiska skrift skall ha blivit förklarad för brottslig utav en jury eller att åtgärd, som rikstads emot densamma från Kungl. Maj:ts sida, skall ha blivit godkänd av riks-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

dagens tryckfrihetskommitté. Således är en dylik skrift, om dessa båda organ för folket icke ha uttalat ett klandrande omdöme om densamma, fullständigt fritagen från varje ingripande från Kungl. Maj:ts sida. Och även om denna förutsättning föreligger, så är det stadgat, att Kungl. Maj:t skall söka vägledning för sina åtgärder genom att inhämta yttrande av en tryckfrihetsnämnd, inom vilken icke bara tidningspressens sammanslutningar utan även det allmänna medborgerliga omdömet skall vara företrätt. Jag hoppas eller, rättare sagt, jag är övertygad om, att man genom dessa bestämmelser skall lyckas skapa garantier för att den befogenhet, som propositionen ger, endast skall användas såsom en statens nödvärnsrätt. Denna nödvärnsrätt måste anses framträda i en mycket mild form. Det är för övrigt icke här fråga om att använda monopolrätt på ett sådant sätt, att all möjlighet att sprida tryckalster förhindras för medborgarna. Postverket och järnvägarna ha icke monopolrätt på transport av tidningar. Tidningar kunna spridas av den enskilda företagsamheten på det sätt, som denna kan finna möjligt att åstadkomma.

Det kan ju förefalla en och annan, som om det icke skulle finnas så stor anledning att ur de inrikespolitiska synpunkter, som han anlagt, ingripa mot en rörelse av det slag, som denna proposition avser att träffa. En sådan rörelse är emellertid icke rent inrikespolitisk. Den äsyftar, som den siste ärade talaren så starkt framhöll, att ersätta vårt demokratiska statskick med en diktatorisk statsform och att göra detta i samförstånd med en främmande makt. Jag ber — innan jag går vidare — att få fästa den ärade talarens uppmärksamhet på att de bestämmelser för att karakterisera rörelsen, vilka han nämnde som önskvärda, stå i full samklang med vad som är skrivet i motiveringen till propositionen, och jag tror, att han kan vara övertygad om, att varken den nu sittande eller någon annan svensk regering skulle kunna anse sig befogad att giva denna förordning en så vidsträckt tillämpning, som har befarats från andra håll men som den ärade talaren själv på grund av styrkan hos de allmänna principer, som vårt folk övervakar, anser vara utesluten.

Men — jag fortsätter min tankegång — vi leva nu i farliga tider. Det är icke bara ur en önskan att förhindra omstörtning genom inrikes våldshandlingar av vårt fria statskick, som åtgärder mot statsfientliga rörelser kunna framstå som erforderliga. Man måste komma ihåg, att rörelser också kunna vara samhällsfarliga ur utrikespolitisk synpunkt. Jag vill bara anföra ett exempel på detta. När den konflikt utbröt, som kom till stånd därigenom att en stormakt sände sina trupper in över vårt östra broderlands gränser, skedde detta under den motiveringen, att dessa trupper voro komna för att befria arbetarklassen från dess förtryckare. Det finns uppgifter, som tyda på, att bakom denna förklaring lågo underrättelser, som från de finska kommunisterna hade meddelats till Finlands östra grannland. Genom sin agitation hade de finska kommunisterna sökt och lyckats sprida den uppfattningen bland de styrande i ett stort främmande land, att den främmande statens härar skulle vara välkomna såsom befriare i det finska landet.

Det är sålunda ingalunda alldeles ofarligt, om uti ett mindre land en press existerar, som är ägnad att bibringa en alldeles falsk uppfattning om de politiska förhållandena uti landet, och som talar ett språk, som kan användas såsom en anledning för en stormakt att ingripa för att befria ett enligt dessa tidningsorgans uppgift förtryckt folk.

Så vansklig som situationen nu är för vårt land, är det nödvändigt, att staten vägrar sin medverkan till att det genom kommunikationsmedlen sprides en agitation, som är riktad emot de värden, vilka vårt folk sedan urminnes tider har för-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

svarat, mot landets inre och yttre frihet. Det är härom det i dag är fråga. Denna proposition utgör ingalunda ett hot mot dessa värden, utan den är ett medel att skydda dem.

Herr **Lundstedt**, som nu för kort genmäle erhöi ordet, yttrade: Herr talman! Man har upplyst mig om att jag skulle ha om vissa här sittande riksdagsmän använt beteckningen »hejdukar åt fientlig makt». Jag är mycket tacksam för denna upplysning. Har jag sagt något sådant, är jag självfallet ytterst angelägen att få påpeka, att det var en lapsus linguæ, och att jag önskade säga »hejdukar åt främmande makt» eller dylikt.

Vidare anförde:

Herr **Olsson** i Mellerud: Herr talman! Efter krigsutbrottet i september har omständigheternas tryck tvingat statsmakterna att hävda sin makt genom att på olika områden införa en rad krislagar. Vi ha nyss beslutat skärpa lagarna mot spioneri, och för kort tid sedan har antagits en ny tvångsmedelslag, som givit polismakten i landet en mycket långt gående fullmakt. Som en beståndsdel av detta komplex av krislagar måste vi betrakta den lag, som i dag föreligger till behandling, om förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter. Det är självklart, att dylika krislagar icke skapas därför att man söker använda varje tillfälle till att beskära medborgarnas frihet, utan tvärtom för att hävda friheten gentemot det tvång, som kan utövas av grupper, som i en upprörd tid kunna tillvälla sig makt och myndighet. Med andra ord: i en farofylld tid kräves det utomordentliga medel, och samhället är skyldigt sörja för sin trygghet. Tidigare har här påpekats faran utav inskränkningar i tryckfriheten och för det skrivna ordet. Jag vill i detta sammanhang för min del säga, att man har rätt att begära en större återhållsamhet än som i många fall visats av det skrivna ordets män. Jag betraktar ingalunda pressens insatser f. n. såsom *uteslutande* av godo. I en så upprörd och farofylld tid som denna kräva förhållandena enligt min mening strama tyglar.

Det har påpekats, att de bestämmelser angående transportförbud, som nu föreslagits, skulle kunna bli föremål för en oriktig tillämpning. Jag vill då påpeka att förordningen är omgärdad med en rad av säkerhetsventiler till skydd emot en sådan tillämpning. För det första är lagen av provisorisk karaktär. Den upphör att gälla den 31 mars 1941. Sedan är det ju statsmakternas sak att pröva, om förhållandena äro sådana, att lagens giltighetstid bör ytterligare förlängas. Vidare heter det i § 1, att skrift, för att drabbas av förbud, vid *upprepade* tillfällen skall ha haft ett innehåll, som visat sig ägnat att skada rikets förhållande till främmande makt etc. Det stadgas vidare, att skrift, för att drabbas av transportförbud, skall efter åtal av juryn ha förklarats brottslig eller den skall ha varit indragen. Innan transportförbud kan tillämpas, måste dessutom yttrande från tryckfrihetsnämnden inhämtas. Vidare finns det en begränsning så tillvida, att förbud kan meddelas för högst sex månader och förlängas för högst sex månader för varje gång. Förordningen stadgar, att förbud kan återkallas, om förhållandena så kräva.

Genom alla dessa säkerhetsanordningar synes det noga sörjt för att inga övergrepp skola kunna förekomma. Å andra sidan är det ju ingalunda riktigt, när man från kommunistiskt håll påstår, att denna lag endast tar sikte på den kommunistiska pressen. Lagen har inte någon som helst partistämpel, och jag kan icke finna annat än, att när man ifrån kommunistiskt håll med sådan envishet vill göra gällande, att lagen tar sikte enbart på den kommunistiska pressen, så vittnar detta antingen om ett dåligt samvete eller om att man

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)
planerar en sådan verksamhet, som enligt lagförslaget skall drabbas av förbud.

Den talare, som först uppträdde i talarstolen i denna debatt, yttrade, att den svenska demokratin skulle komma i fara genom antagandet av detta förslag till förordning. Egentligen är det egendomligt, att man från ett diktaturparti kan med skälvande stämma tala om att *demokratien* i sådant fall skulle vara i fara. Detta skulle ju innebära att det tillstånd, som man själv söker åstadkomma, vore i antågande, och det skulle väl från ett diktaturpartis utgångspunkter närmast vara någonting att glädja sig åt. Det går icke, mina herrar, att sitta på två stolar, att å ena sidan lovsjunga demokratin, när man befinner sig i ett land, där den meningsriktning man tillhör är i minoritet, men å andra sidan prisa diktaturen, när man kommit in i en sådan situation, att man bestämmer över statsmakten. Man måste bestämma sig för det ena eller det andra. Vill man ha demokrati eller diktatur? Det går icke att samtidigt acceptera båda metoderna.

Man har från samma håll vidare frågat, om vi icke tagit någon som helst lärdom av vad som skett i främmande stater. Det är just vad vi ha gjort. Det var Terijokiäventyret och problemen i Tyskland — något som den förste talaren också var inne på — som gävo oss anvisning om, att det gäller för demokratin att hävda sig, om den icke skall bli nedtrampad. När det gäller problemet Tyskland, är det ingalunda så som den förste talaren ville göra gällande, att det var eftergifterna från demokratin, som voro anledningen till upplösningen. Det finnes intet tvivel om, att det var den kommunistiska upplösningsprocessen, som förstörde möjligheterna till sammanhållning mellan Tysklands demokratiska meningsriktningar och som vållade demokratiens utplånande. Terijokiäventyret giver oss en del anvisningar om hur det kan gå till. Låt oss tänka oss vårt land i ett läge liknande det, som vårt östra grannland för närvarande befinner sig i. Tänk oss, att en Terijokiregering med herr Hagberg i Luleå eller vilken annan bolsjevik som helst i spetsen genom en utländsk makts försorg sitter i Öregrund eller Östhammar. Är det ett önskvärt tillstånd? Är det besynnerligt, om de, som hålla på folkstyret i detta land, också vilja se till att folkstyret får makt att hävda sig i en svår tid.

Den siste talaren sökte också göra sig lustig över att den svenska demokratin nu håller på att uppgiva den ena efter den andra av de ställningar, den en gång vunnit. Det var, sade talaren, ett exempel på politisk hållningslöshet. Det är ganska farligt att kasta sten, när man sitter i glashus, herr Senander. Jag undrar, vilka som varit de ivrigaste förvandlingskonstnärerna på det politiska området här i landet? Det har knappt gått mer än ett halvt år, sedan man från kommunistiskt håll här i landet förordade vår anslutning till något som kallades fredsalliansen, en sammanslutning med västmakterna som grundfiguren. I dag talar man icke längre om denna fredsallians, nu säger man med skälvande stämma, att nämnda makter äro den krigiska imperialismens förkämpar. Detta visar, tycker jag, mer än något annat den politiska hållningslösheten hos det parti, som herrarna företråda. Vilken åskådning herrarna för dagen ha, det får man först visshet om, sedan man erfarit de politiska stämningarna i en av Europas huvudstäder.

Jag vill alltså med vad jag sagt med kraft göra gällande, att det förslag till förordning, som här föreligger, är omgärdat med nödiga garantier, som trygga mot en orimlig tillämpning. Förordningen är nödvändig i en tid sådan som denna, och jag vill för min del rekommendera förslaget till kammarens antagande.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Herr Flyg: Herr talman! Jag begärde ordet, när agenten Hagberg i Luleå här erinrade mig och andra om att vi tidigare, som hans ord föll, hade tillhört samma parti. Jag tror, att det nu är ett lämpligt tillfälle och rätt nyttigt också att erinra om den historiska utveckling, som ägt rum på detta område, en utveckling, som verksamt bidragit till att klargöra för Sveriges folk vad det kommunistiska partiet av i dag i realiteten är.

Jag erkänner villigt, att jag tillhörde dem, som år 1917 med ungdomlig entusiasm och glädje hälsade den ryska tsarismens förintande och den revolution, som ägde rum i det landet. Vid mitt första besök därborta hade jag tillfälle att se, vilka oerhörda svårigheter som uppstodo för det nya samhällets uppbyggnad, som då hade begynt efter inbördeskrigets svåra år 1918 och 1919. Men jag konstaterar även den brinnande entusiasm, som besjälade det ledande garnityret i detta nya verk. Den ryska revolutionsstaten, som då med skäl ägde rätt till namnet Sovjetunionen, och i sin utformning också var en sådan, var för oss — det var dess väsentliga karaktär — det första försöket att under svåra, primitiva förhållanden förverkliga en idé, som var själen, facklan för arbetarrörelsen som sådan i internationell bemärkelse. Det var en delseger som hade vunnits efter de hårda krigsåren.

Ur denna hårda början kommer så en period av ständiga och, låt mig ärligt säga det, bittra besvikelser. Den perioden kulminerar under åren 1924—1929, ty under de åren begynner — jag äger rätt att i kammaren nämna det namnet, herr talman, därför att den person, som bär detta namn, är endast parti-sekreterare och ingenting annat i det enda parti, som existerar där — Stalins nesliga förintande av såväl Sovjetunionen som sådan som av den socialistiska idén. När det kommunistiska partiet år 1929 drabbas av den strid, som innebar partiets splittande, en strid som för övrigt kom fullkomligt överraskande, var det ett led till sin karaktär likartat med Stalins inrikespolitiska gärningar. För det svenska kommunistiska partiets vidkommande innebar det, att alla självständiga element rensades ut, och partiet förvandlades från att vara ett oberoende arbetarparti på marxistisk grund, anslutet till internationalen, som ju skulle vara en självständig organisation vid sidan av Sovjetunionen, till ett organ för den ryska staten och därmed för denna stats regerings intressen utanför Ryssland. Detta är alltså själva grundorsaken till denna process, och denna grundorsak borde vara anledning nog för överagenten Hagberg i Luleå att i dag icke taga upp detta tema, ty från och med den processens genomförande har han icke varit någonting annat än vad han är i dag, en av en främmande regering dirigerad och betald agent, och det har han också visat i sitt politiska handlande.

Herr Olsson i Mellerud erinrade nyligen om, hur agenten Hagberg och hans meningsfränder för endast en kort tid sedan förfäktade den åsikten att Sverige icke skulle vara neutralt. Jag erinrar kammarens ledamöter om den dagen, den ligger icke långt borta i tiden, då han hånade mig för att jag i ett anförande hade hävdat neutraliteten såsom den starka positionen för Sverige, och då agenten Hagberg i Luleå steg upp och med en rolig historia om en rysk bonde och dennes enfaldiga reflexioner sökte visa upp, hur löjligt det var att hävda en sådan ståndpunkt, som jag företrädde, en ståndpunkt, som dessutom gjorde, att man hade anledning misstänka mig för att vara nazistisk agent, en sympatisör av Hitler och köpt av honom. Nej, Sveriges ståndpunkt skulle vara att vara med i de »demokratiska staternas fredsblock», och den ståndpunkten förfäktade han, som tidigare intagit en mera oklar, ultravänsterposition, där kampen om gatan stod som gällande paroll, där pilsnerflaskor och spottkoppar skulle användas mot den beväpnade polisen. Det var den

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

taktiska processen, dirigerad den första gången liksom den andra och liksom när det gäller dagens position av den regering, som i dag är på marsch med vapen i hand över finskt land för att slå under sig ett ur dess synpunkt viktigt strategiskt område, i vilket område även det här landet inrymmes.

Jag tror, att jag på det område, som herr Hagberg i Luleå här inriktat vår uppmärksamhet på, påvisat skillnaden i uppfattning mellan dem, som i början tillhörde kommunistiska partiet, och dem, som i dag tillhöra det. Skillnaden är den, att vi enligt vår plikt såsom ledamöter av den svenska arbetarklassen och företrädare för den och enligt vår socialistiska övertygelse vägrade att låta köpa oss till en sådan neslig handling som de gjort, vilka i dag och sedan tio år tillbaka tillhöra detta partis ledning. Jag har vid flerfaldiga tillfällen pekat på detta, men kammaren har då icke velat uppmärksamma eller lyssna på vad jag har sagt.

Agenten Hagberg i Luleå talade vidare om det löjliga i att polisen letar efter sidenbälten. Jag måste säga, att även en rysk agent ibland kan säga några sanningens ord. Det är verkligen skrattretande, att polisen, när den sent omsider gick till denna razzia, letade upp sådana där historier som den om dessa sidenbälten. Det måste väl vara uppenbart för vederbörande myndigheter att de 20,000 kronor, som de där två figurerna släpade med sig i sidenbälten om magen, voro en liten bråkdel av de summor, som vederbörande mottagit, särskilt under de sista åren, med den aktivitet som då utvecklats just på Skandinavien. Det är också betecknande för handfallenheten, när man tar figurer sådana som Hugo och Signe Sillén i förvar. De äro ju avsatta. Den stackars manliga parten i detta äktenskap gick för några år sedan arbetslös på grund av att han vägrade resa till Moskva. Han visste — så pass klok var han i alla fall — att om han reste dit, hade han gått samma öde till mötes som de, som tvingats att resa dit. En del ha som bekant helt enkelt försvunnit. Andra ha drunknat under en roddtur, åter andra ha försvunnit i koncentrationsläger i Sibirien. Det är saker som man kan tänka på i dag, när man här i kammaren har det sällskap närvarande, som vill bereda samma behagliga tillvaro för de flesta av dem som sitta här.

En av de vitala demokratiska rättigheterna är åsiktsfriheten, men de element, som det här gäller, ha sålt sin rätt till åsiktsfrihet. Följaktligen äro de ej heller i behov av någonting som heter tryckfrihet eller organisationsfrihet. Ty den som endast skall organisera en rörelse, som skall företräda en främmande regerings åsikter, synpunkter och intressen, kan icke göra anspråk på något som helst skydd av den demokrati, som inrymmer åsiktsfrihet, tryckfrihet och organisationsfrihet.

Ja, om det förslag som här föreligger har jag redan uttalat min mening. Vad jag för mitt vidkommande skulle anse, att man borde göra snarast och som man borde ha gjort för längesedan, är att skapa en karantän — något som man alltid gör i dylika fall — för individer av en sådan här karaktär, en karantän som jag i dag, om det kunde leda till omedelbar handling, skulle i det nordiska samarbetets tecken vilja föreslå, att man förlade till staden Viborg. Då komme ju vederbörande under lämplig behandling av den herres trupper, som de i dag tjäna och tidigare tjänat.

Herr Lindberg i Stockholm: Herr talman! Jag skall be att få säga några ord med anledning av de anföranden, som herr Senander och herr Hagberg i Luleå hållit.

Det förefaller mig, som om de båda kommunisterna varit särskilt förargade över att utskottet icke behandlat motionen nr 233 i andra kammaren i sam-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

band med det utlåtande, som här föreligger. Enligt deras uppfattning skulle man med andra ord ha väntat med lagutskottets utlåtande över den här kungl. propositionen tills motionstiden hade utgått. Då hade man också kunnat taga motionen under behandling. Det är klart, att det under vanliga förhållanden iakttages en sådan ordning, men av deras anföranden att döma ha både herr Senander och herr Hagberg i Luleå den uppfattningen, att om den här förordningen blir genomförd, skall den icke komma att hindra de kommunistiska tryckalstren att i fortsättningen komma ut och spridas till allmänheten. Herr Hagberg i Luleå talar däremot speciellt om, att det skulle vara vådligt, exempelvis för socialdemokratien, om denna förordning blir antagen. Jag förmodar att den motivering, som innehålles i motionen, är av den karaktär att utskottet, om det skulle ha tagit hänsyn till den, skulle ha kommit till ett slutligt avslagsyrkande på den kungl. propositionen. Jag skall för att så att säga freda utskottet en liten smula citera ett par stycken ur denna motion och samtidigt då komplettera det referat, som herr Hagberg själv gjorde över innehållet i samma motion. Det heter på sidan 4, sista stycket:

»Det är en vitt spridd villfarelse, medvetet odlad på vissa håll, att den kommunistiska rörelsen skulle 'med utländsk hjälp', d. v. s. med röda arméns understöd, söka förverkliga sina idéer, och man tror sig ha funnit exemplet här på i Finland. Men Finland utgör icke något sådant exempel. Den finsk-ryska konflikten är resultatet av djupgående meningsskiljaktigheter mellan de tvenne staterna. Från Sovjetunionens sida har aldrig ifrågasatts att beröva Finland dess suveränitet, tvärtom har i uppgörelsen med Kuusinenregeringen vidsträckta förbindelser i detta avseende givits och Finland med ett nära tjugo gånger så stort område kompenserats för de fyra tusen kvadratkilometer detta land skulle avstå på Karelska näset och den flott- och flygbas det skulle arrendera ut på Hangö till Sovjetunionen.»

Kommunisterna förfäktat i denna motion samma ståndpunkt som ryssarna ha gjort, när det gäller Finland. Man säger, att det är djupgående meningsskiljaktigheter. Men Finland hade ju också genom överenskommelse med Sovjetunionen säkra garantier för att man inte ville Finland något illa, och likväl kommer man en vacker dag och kräver att få stora delar av deras land för att skydda Leningrad.

Sedan talar man också om, att det är ett så förfärligt stort område, som man ville ge i utbyte, men man glömmer bort att säga något om att det var fullkomlig ödemark, medan det andra var områden, som voro nödvändiga för att Finland som nation skulle kunna leva.

Man fortsätter på sidan 5 sin argumentering och söker försvara den s. k. Terijokiregeringens tillsättande och gör det med att man i Finland gjort en ommöblering av regeringen, alltså, det har blivit ett par ministrar utbytta mot andra. Det skulle således betyda, att om det sker ett regeringsskifte här i Sverige skulle det rättfärdiga för Sovjetunionen att helt enkelt tillsätta en ny regering. Varför skulle inte exempelvis ättlingar till de först utvandrade svenskarna i Amerika kunna åberopa sig på samma rätt och tillsätta en svensk laglig regering?

Så säger man, att denna anordning var det enda som gjordes för att ställa allt till rätta. Den var uppenbarligen otillräcklig. För dem som ville undvika krigets olycksaliga verkningar återstod alltså blott att ställa på sidan alla de män, som lett Finland under den senaste tiden, vilka uppenbarligen inte hade vilja eller förmåga att åstadkomma en vänskaplig reglering av tvistefrågorna, och i spetsen för Finland placera män, som kunde göra detta.

Men då är det klart och tydligt sagt ifrån, att man gillar sådana där åt-

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)
 gärder. Man har inte ett ord att säga till Finlands försvar, men däremot andas hela argumenteringen ett försvar för Sovjetunionens handlingar. Det är uppenbart, att kan man göra detta när det gäller Finland, kan man naturligtvis också göra det när det gäller Sverige, och följaktligen får man väl finna sig i att bli betraktad som landsförrädare, även om det från kommunistiskt håll kan anses vara både löjligt och dumt.

Nu vet jag inte, vad det kan vara för skäl för kommunisterna att åberopa sig på socialdemokraterna och begära, att de skola gå i spetsen för att slå undan otrevliga saker för kommunisterna. Jag tycker att det är litet väl mycket begärt, när man i så många år som skett har gjort vad man kunnat göra för att undergräva möjligheterna för det socialdemokratiska partiet att existera och också försökt att undergräva möjligheterna för arbetarrörelsen överhuvud taget att föra ett anständigt och hyggligt liv i det här landet. Man är väl nu också, förmodar jag, förbittrad över att de fackliga organisationerna börja förbjuda kommunisterna att vara med inom dem och ställa till mera oreda än vad de gjort. Och man vänder sig, förmodar jag, också emot dem med samma argumentering som man för här gentemot det socialdemokratiska partiet. Man vill således förmena socialdemokratien och arbetarrörelsen rätten att ha den uppfattning, som de vilja ha, och vill påtvinga dem en uppfattning, som är för dem främmande. Jag tycker också, att i det här sammanhanget och efter vad som nu sedan den 1 september, eller kanske rättare den 17 september, har inträffat det är en smula förmätet av de kommunistiska representanterna här i kammaren att uppträda såsom om de vore några representanter för Sveriges arbetarklass, vare sig den politiska eller den fackliga. Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Österström: Herr talman! Herr Lundstedt förklarade sig ha replikerat herr Österström. Jag vill inte göra herr Lundstedt ledsen men jag måste konstatera, att trots den nästan eruptiva kraften i hans anförande har han absolut icke replikerat mig.

I senare delen av sitt anförande har herr Lundstedt, såvitt jag kunnat uppfatta, i själva verket upptagit och gjort till sin den huvudanmärkning emot den nya åtgärdens formulering, som framförts från olika håll i borgerliga tidningar, nämligen att i den mån som det här är fråga om åtgärder emot kommunisterna och den kommunistiska pressen skulle detta syfte lämpligast kunna vinnas på annat sätt och just på sätt som herr Lundstedt här tänkt sig.

I förra delen av sitt tal, som väl skulle innehålla replikeringen emot mig, har herr Lundstedt konstaterat, att nöd bryter lag, och hellre än att en nation går under må grundlag trampas under fötterna. Det självklara i denna uppfattning har jag verkligen aldrig ämnat att bestrida. Att konstatera något sådant är alltså icke att polemisera emot herr Österström. Mina principiella anmärkningar hänföra sig till helt andra förutsättningar än dem, som herr Lundstedt har byggt sitt resonemang på.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag tänker naturligtvis vidhålla min linje att inte byta ord med herr Flyg. Men jag kan ändå inte låta bli att säga, att när han här redogör för sina besvikelser innan han nådde bröderna Kreuger kan det för all del vara intressant, men ingen tror att det är den verkliga anledningen till hans politiska kovändning. Det finnes i denna kammar, såvitt jag vet, en man, som verkligen anklagats — och där anklagelsen bestyrkts — för att ha låtit köpa sig. Den anklagelsen har riktats av statsministern själv. Den har verifierats genom domstolsförhandlingar, och, herr

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befördran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

talman, låt mig till det bara säga, att jag känner det som om jag skulle spricka av skrattlust, när en sådan man talar om att han inte vill sälja sig.

I herr Olssons i Mellerud anförande — han företräder ju lagutskottet — förekom det några uttalanden, som jag anser böra tagas upp. De ha tydligen spelat en viss roll i själva den propagandaprocess, som skapat den nuvarande psykosen och som har berövat förståndiga och i allmänhet mycket rättvisa människor till och med förmågan att skilja på olika saker.

Vi påvisa i motionen en svensk historisk motsvarighet till Terijoki. När Sverige fick sina nuvarande grundlagar år 1809 skedde det genom en våldshandling av män, som störtade en dynasti, störtade den förutvarande grundlagsfästa ordningen och upprättade en ny ordning med våldsamma medel. De gjorde detta därför att det framstod för dem som medlet att föra Sverige ut ur det krig och som har berövat förståndiga och i allmänhet mycket rättvisa människor till och med förmågan att skilja på olika saker.

Nu är det ju många av de socialdemokratiska talesmännen, som väl inte ha så stort intresse för historia och som tycka, att de inte behöva ta något ansvar för vad som gjordes 1809. Jag vill erinra dem om ett mycket färskare exempel. Det var år 1918. Då störtades en regering, som fört krig i nära fyra år, av de tyska socialdemokraterna och så upprättades det en ny regim, en ny statsordning, och såvitt jag vet har det inte framförts någon kritik från svensk socialdemokratis sida över denna gärning. Man ansåg den berättigad av det enkla faktum, att den förde Tyskland ur kriget, liksom en del förutvarande sovjetvänner även offentligen framträtt och ursäktat de ryska bolsjevikerna med att de ändå förde Ryssland ur kriget. Jag har här konstaterat historiska omständigheter, vad som har skett vid olika tillfällen och sannolikt kommer att ske också i framtiden.

Herr Olsson i Mellerud! Det är inte på grund av dåligt samvete eller på grund av några onda avsikter mot Sveriges självständighet och mot de friheter, som ännu finnas kvar i detta land, som vi konstaterar, att denna lagstiftning eller denna förordning, som man älskar att kalla den, riktar sig mot den kommunistiska pressen, ty det är ju bara att lägga ihop. Justitieministern har förklarat, att för att förordningen skall brukas så måste följande ha gjorts, och det han räknar upp är precis det som stämmer på Ny Dag och Arbetartidningen. Varför skall man då låta lura sig av det i och för sig, som man menar, allmängiltiga talet, att förordningen skulle vara tillämplig på alla möjliga håll? Justitieministern konstaterar i sin proposition, att brott mot den regel, som regeringen försökt uppställa under nuvarande situation, har begåtts av tidningsorgan för olika riktningar. Det finnes ingen anledning att låta lura sig av dessa fraser, denna mängd av ord, varunder man döljer själva kärnan. Vi föredra att säga saken vid dess rätta namn, och tyvärr fruktar jag att det inte dröjer mer än någon dag förrän det kommer att bekräftas vad vi sagt. Jag kan ju inte ställa frågan till justitieministern, men det finns ju andra representanter för regeringen här, som ju böra kunna vara lika väl initierade, och de kanske kunna besvara frågan: Är det meningen att redan den 1 mars stoppa Ny Dag och Arbetartidningen? Nej, det är sant, lagen har ju ingen politisk stämpel! Så långt har man inte gått än. Men kommer man därhän tror jag nog att den svenska demokratin skall fortsätta på detta sätt.

Det framhölls också av justitieministern, att det redan tidigare har skett inskränkning i tryckfriheten och att vad som nu föreslås egentligen ligger på

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befördran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

samma plan och således i och för sig inte representerar något nytt. Det ha vi aldrig bestritt. Men om man tidigare har naggat grundlagen i kanten, så kan det väl inte utgöra något skäl, varför man skulle ytterligare inte bara nagga den i kanten utan i realiteten sätta den ur funktion.

Sedan berättade justitieministern en minst sagt muntrande historia, när han talade om att de finska kommunisterna genom sin press skulle ha givit den sovjetryska regeringen sådana informationer, att densamma låtit lura sig att tro, att röda armén skulle hälsas som befriare i Finland. Jag betvivlar på det högsta, att justitieministern är så enfaldig att han själv tror, att Stalin har låtit lura sig av några sådana informationer. För övrigt kunde jag ju ställa frågan till justitieministern: Vad är det för finsk kommunistisk press han talar om? Den har varit förbjuden i många herrans år i Finland, och såvitt jag vet kan det inte finnas någon sådan press, varom han talar, som sovjetregeringen skulle ha blivit lurad av.

Även justitieministern älskar att framställa den finsk-ryska konflikten som något annat än vad den är. Den är uttryck för djupa motsättningar mellan två stater. Den är ett resultat av dessa motsättningar. Den har icke till syfte att åstadkomma en sådan omvälvning i Finland, varom man älskar att tala, nämligen att med röda arméns hjälp införa ett kommunistiskt samhällstillstånd. Tvärt om är det mycket klart utsagt genom Terijokiregeringens deklaration — och den kommer väl att genomföras i verkligheten om en tid, tänker jag — att det inte alls är fråga om någonting sådant. Men herre gud, med folk som älska att lura sig själva, att måla upp en vrångbild på väggen för att få spotta och slå på densamma, lönar det sig inte att argumentera!

Professor Lundstedt hade inga konstitutionella betänkligheter, när det gäller sådana här åtgärder. Jag undrar just, om professor Lundstedt har några betänkligheter alls, i vart fall när det gäller att gå reaktionens ärenden. Ty det har han ju visat genom en kampanj, som bland annat riktar sig mot den svenska regeringens tidigare ståndpunktstagande, att betänkligheter inte tillhöra det gods, som något nämnvärt belastar denne ledamot av den svenska riksdagen. Han finner det vara alldeles självklart, att samhället skall vidtaga åtgärder, som skydda det självt mot våld och mot dödsbringande praxis. Jag erinrar mig, att han tillhör ett parti, som en gång har antagit ett kongressuttalande, vari man hotar det svenska s. k. lagsamhället med revolution. Det har, såvitt jag vet, inte desavuerats av någon senare kongress. Det var visserligen före sekelskiftet, men ändå! Han tillhör ett parti, mot vilket man för 50 år sedan stiftade en lag, den svenska socialistlagen, vilken lag man motiverade med att det gällde att komma åt en samhällsfientlig i utländsk tjänst varande gudsförnekande våldsrörelse. De fraser, varmed herr Lundstedt i dag har motiverat sin frihet från samvetsbetänkligheter, äro precis de fraser, som tidigare reaktionen har använt mot den svenska socialdemokratien. Men det var på den tiden, då det var ett fattigt, föraktat parti, när dess ledamöter utskälldes och skymfades som de föraktliga röda! Det kan man naturligtvis inte säga om socialdemokratien i dag.

Jag menar, att det som herr Lundstedt i dag finner alldeles självklart som försvarsåtgärd från det s. k. samhällets sida, fann reaktionen på sin tid alldeles självklart som försvarsåtgärder mot socialdemokratien. Man kunde ju inte hejda socialdemokratien därmed — det är ju ett faktum, som alla känna till — och alla sådana åtgärder då hade oerhört svårt att få någon egentlig resonans i Sveriges riksdag. Det var ett faktum, det fanns då ännu ett demokratiskt patos, det fanns en liberalism i Sverige, som lidelsefullt slog vakt om de hårt erövrade friheterna och ansåg, att dessa friheter voro av ett sådant

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

värde, att man inte med kautschukbestämmelser skulle få göra dem illusoriska. Därför blev socialistlagen på sin tid en ganska betydelselös historia, som inte hämmade socialdemokratiens verksamhet. Men våra dagars socialdemokrater ha ju lärt av detta. De ha ju sett, att med sådana medel kan man inte krossa arbetarrörelsen, och det är därför de i dag faktiskt, tycker jag, springa i kapp med den yttersta reaktionen, när det gäller att uppfinna och nå fram till så långt gående åtgärder, som aldrig reaktionen för 50 år sedan vågade drömma om att genomföra.

Vi ha icke för avsikt — vi ha sagt det — att driva en verksamhet, som lägger Sverige under främmande ok. Tvärtom, vi anse, att varje åtgärd, som bidrar till att bevara Sveriges självständighet, skola vi stödja, och vi stödja dem också i praktiken. Vi ha icke för avsikt att rikta något anslag mot de inre friheterna, mot det som man ännu kan karakterisera som demokrati. Dessa anslag riktas från annat håll, bland annat av den regering, som av föregiven omtanke om demokratiens sticker dolken i demokratiens rygg. Öppet tillåtes den svenska högerpressen skända riksdagen, skämma ut den inför svenska folket, driva en propaganda som innebär, att denna riksdag har överlevat sig själv. Men det anser man inte vara någon anledning att ingripa mot! Än har det inte kommit några tryckfrihetsåtal på den punkten och ännu mindre några beslag. Det är mot oss denna verksamhet riktas, och jag har redan tidigare sagt, varför man gör det.

Herr talman, ännu en sak. Jag menar, att om regeringen, när den framlagt detta förslag, har låtit vägleda sig av en strävan att skapa garantier för att upprätthålla så friktionsfria förhållanden och förbindelser som möjligt till främmande makt, då har den en anledning att verkligen tänka efter, om det kampmedel, som den nu begär riksdagens sanktion till att bruka, är så lämpligt. Jag erinrar i motionen om att här i Sverige utges en tidning av den engelska legationen, som heter »Nyheter från Storbritannien». Den har utkommit i åtminstone ett halvt dussin nummer, kanske fler. Jag skall inte själv redogöra för innehållet i densamma, men jag har i motionen citerat ett uttalande i *Völkischer Beobachter*, där tidningen karakteriseras som en smådeskrift mot Tyskland. Man har alltså den uppfattningen i Tyskland. Är det nu antagligt, då regeringen skaffar åt sig en fullmakt att förhindra befordran av vissa för utlandet misshagliga tidskrifter och tidningar, är det nu antagligt, frågar jag, att utlandet kommer att nöja sig med att regeringen använder denna fullmakt mot den kommunistiska pressen? Det är knappast troligt. Är det inte troligt, att det mycket snart underställes regeringens prövning, om publikationer av detta slag i fortsättningen med regeringens medgivande skola få distribueras på järnvägar och genom postverket? Är det inte troligt, att en stor del av den svenska pressen, som excellerar i smådelser mot främmande makter, kommer att föreläggas för regeringen av främmande makts sändebud med krav om att den skall utnyttja den fullmakt, som den i dag skaffar sig. Jag menar, att det är troligt, och det påpekades redan för några veckor sedan av postgeneralen, herr Örne, då han sade, att detta maktmedel i regeringens hand måste anses vara mycket tvivelaktigt, när det gäller att bevara så goda och friktionsfria förhållanden som möjligt.

Regeringen har i svar till sovjetregeringen framhållit, att i Sverige råder det tryckfrihet, som förhindrar den svenska regeringen att ingripa mot tidningar, om dessa icke småda främmande lands statsöverhuvud eller sprida sådana uttalanden, som måste anses kränkande för landet som sådant. Inom parentes sagt har ju den sistnämnda bestämmelsen inte utnyttjats på över 100 år, och det har berättats mig, att ur juridisk synpunkt anses det som

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)
ganska naturligt att en lag, som inte brukats på hundra år, betraktas som obefintlig. Men man har åberopat sig därpå, och eftersom man åberopar sig på att i Sverige råder tryckfrihet, rätt att även framföra misshagliga meningar, rätt att kritisera regimen, rätt att också kritisera förhållandena i främmande länder, ja, då har regeringen med sitt förslag inför riksdagen bara understrukit inför utlandet, att det var en tom fras, med vilken den replikerade denna främmande regering. Det här är ett anslag mot den svenska tryckfriheten, mot rätten att framföra mot regeringspolitiken misshagliga meningar, och ur denna synpunkt ha vi vänt oss mot detta reaktionära och antidemokratiska förslag.

Herr Bergström: Herr talman! Jag vill för min ringa del säga, att det är inte med någon glädje, som man är med om att slå in på de vägar, som det nu är fråga om, för att skydda vårt demokratiska samhälle. Vår tid rider ganska fort och man vet ju inte, vilka morgondagens makthavare kunna vara. Det är tänkbart, att sådana här fullmakter kunna komma att missbrukas. Men vi ha kommit i ett tvångsläge som gör, att vi måste handla under mera tillfällighetsbetonade, svåra förhållanden. Man har inte tid och man har inte formella möjligheter att vidtaga åtgärder utav den smidiga och ur demokratiska synpunkter betryggande natur som vore önskvärt. Det skall emellertid sägas ifrån i detta sammanhang, att det är kommunisterna och deras andliga tvillingbröder på den södra fronten, som vi ha att tacka för att vi måste slå in på vägar, som vi nog litet var erfara olust inför att beträda.

Jag tog emellertid till orda för att begagna detta tillfälle att hemställa till de män, som nu skola tillämpa dessa nya föreskrifter och restriktioner, att de göra det på ett allsidigt sätt. Hittills har man fått det intrycket, att man på det håll, där man skall vakta över våra lagars tillämpning, gjort det på ett ganska ensidigt sätt. Polisrazziorna mot kommunisterna hade bort kompletteras med liknande åtgärder mot nazisterna. Nazisterna äro lika farliga för vår inre och yttre frihet som kommunisterna, och det är i hög grad påkallat att de bli föremål för samma uppmärksamhet som kommunisterna. Vi skola ha klart för oss, att dessa nazister och kommunister äro människor av precis samma skrot och korn, och att samhället behöver skydda sig med precis samma åtgärder mot båda dessa fronter.

I detta anförande instämde herrar *Olovson* i Västerås, *Spångberg*, *Wallenheim*, *Nilsson* i Göteborg, *Mårtensson* och *Sundberg*, fröken *Öberg*, herrar *Sundström* i Skövde, *Nilsson* i Kristinehamn, *Karlsson* i Grängesberg, *Sundström* i Vikmanshyttan, *Norén* och *Johansson* i Djursnäs, fru *Björck* samt herrar *Ekdahl*, *Björklund*, *Isacsson* och *Kilbom*.

Herr Olsson i Mellerud: Herr talman! Jag vill bara med anledning av herr Bergströms yttrande påpeka, att ifrån utskottet har icke på något sätt hävdats någon annan mening än att man önskar en fullt allsidig tillämpning, och lagen lämnar, som vi se, möjligheter till en sådan allsidig tillämpning.

Herr Bergström: Herr talman! Jag har inte för min del förutsatt någonting annat.

Herr Hagberg i Luleå: Herr talman! Jag bara önskar fastslå efter det senaste replikskiftet, att herrarna med allsidig behandling mena kommunister och nazister.

Ang. förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m. (Forts.)

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav till en början propositioner beträffande det av herr Senander under överläggningen framställda yrkandet om återförvisning av förevarande utlåtande till utskottet för ny behandling, nämligen dels på bifall till nämnda yrkande dels ock på avslag därå; och fann herr talmannen den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Senander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren avslår det av herr Senander under överläggningen om första lagutskottets förevarande utlåtande nr 8 framställda yrkandet, att utlåtandet återförvisas till utskottet för ny behandling, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit nämnda yrkande.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren avslagit yrkandet om återförvisning till utskottet av utlåtandet.

Härefter gav herr talmannen propositioner beträffande utskottets hemställan, nämligen dels på bifall till berörda hemställan dels ock på avslag såväl därå som å Kungl. Maj:ts förslag i ämnet; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Hagberg i Luleå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 8, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren avslagit såväl utskottets berörda hemställan som Kungl. Maj:ts förslag i ämnet.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av kammarens förhandlingar.

§ 14.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts *Ang. utgifter-
na under
rikstatens
nionde huvud-
titel.* i statsverkspropositionen under nionde huvudtiteln gjorda framställningar jämte i ämnet väckta motioner.

På förslag av herr förste vice talmannen beslöt kammaren, att förevarande utlåtande skulle föredragas punktvis samt att vid föredragningen av de särskilda punkterna endast rubrikerna skulle uppläsas.

Punkterna 1—10.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 11 och 12.

Lades till handlingarna.

Punkterna 13—50.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 51.

Lades till handlingarna.

Punkterna 52—60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Lades till handlingarna.

Punkterna 62—74.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 75.

Lades till handlingarna.

Punkterna 76—103.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 104.

Lades till handlingarna.

Punkterna 105—108.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 109 och 110.

Lades till handlingarna.

Punkterna 111—119.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 120.

Lades till handlingarna.

Punkterna 121 och 122.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 123, angående bidrag till ladugårdsförbättringar.

*Ang. bidrag
till ladugårds-
förbättringar.*

Uti innevarande års statsverksproposition hade Kungl. Maj:t under punkten 123 av nionde huvudtiteln föreslagit riksdagen att till Bidrag till ladugårdsförbättringar för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor.

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft en inom första kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, nr 87, av herr *Mannerskantz*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta att såsom direktiv för disponerande av bidrag till ladugårdsförbättringar för budgetåret 1940/41 måtte gälla, att detsamma finge disponeras av hushållningssällskap för avhjälpande av större missförhållanden beträffande ladugårdsbeståndet inom kommuner, företrädesvis i Norrland, där detta särskilt betingades av bristande tillgång på lämpligt virke, långa avstånd, dåliga kommunikationer samt svag ekonomi.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, till Bidrag till ladugårdsförbättringar för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor;

B) att motionen I:87 måtte anses besvarad med vad utskottet i utlåtandet anfört.

Reservation hade vid punkten avgivits av herrar *Anderberg*, *Gustafson* i *Vimmerby*, *Andersson* i *Löbbo* och *Andersson* i *Tungelsta*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen måtte, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning, till Bidrag till ladugårdsförbättringar för budgetåret 1940/41 anvisa ett reservationsanslag av 250,000 kronor;

B) att motionen I:87 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Efter föredragning av punkten anförde:

Herr *Gustafson* i *Vimmerby*: Herr talman! Det anslag, som är uppfört under den nu föredragna punkten, avser ju bidrag till ladugårdsförbättringar. Det var vid 1936 års riksdag, som man första gången anvisade anslag för detta ändamål. Enligt det förslag, som då godtogs av riksdagen, kunde bidrag för det nämnda ändamålet endast utgå till *Tärna* och *Dorotea* socknar i *Västerbottens* län. Vid 1937 års riksdag beslutades emellertid, att anslaget skulle kunna få tagas i anspråk även i *Norrbottnens* samt *Göteborgs* och *Bohus* län, och i samband därmed uttalades också, att anslaget skulle kunna få tagas i anspråk även i andra län, där förhållandena voro likartade med dem, som rådde i de områden, där anslaget tidigare uteslutande hade fått användas.

Jag vill för min del säga, att jag tror det var mycket välbetänkt, att man på det sättet möjliggjorde, att viss om än ganska ringa del av detta anslag skulle kunna få tagas i anspråk även i andra län. Visserligen vill jag inte bestrida, att det kanske från början var på det sättet, att inom de av mig nämnda socknarna, *Tärna* och *Dorotea*, och kanske överhuvud taget inom *Norrlandslänen* fanns förhållandevis större behov av att få del av detta anslag. Inga av de myndigheter eller andra, som ha haft att syssla med detta anslags utgående, ha ju heller ifrågasatt något annat. Men jag tror också, att man å andra sidan med starka skäl kan göra gällande, att även i andra delar av landet kunna förhållandena vara sådana, att det kan vara rimligt, att man även där har möjligheter att få någon del av detta anslag.

Vid årets riksdag har ju emellertid väckts en motion av herr *Mannerskantz* i första kammaren, vari han hemställt, att detta anslag företrädesvis skulle få användas i *Norrlandslänen*. Utskottet, som har tillstyrkt bifall till denna motion, har emellertid gått ett stycke längre och föreslagit, att man skall begränsa anslaget utgående till *Norrlandslänen* samt *Göteborgs* och *Bohus* län.

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

Även om det kanske har varit så, framför allt i socknarna Tärna och Dorotea, att bland annat frånvaron av lämpliga byggnader på sin tid talade för att anslaget i förstone sattes in där, tror jag att man nog kan säga, att det även i andra delar av landet finns förhållanden, som påkalla, att man även där får bidrag ifrån detta anslag. Det finns i skogsbygderna litet varstans i länen jordbruk, som ha det ytterst kargt och där innehavarna på grund av ekonomiska och andra skäl helt enkelt inte mäktat att hålla sina ladugårdsbyggnader i det skick, som är erforderligt, därest en nöjaktig husdjursskötsel skall kunna bedrivas i desamma. Det är vid sådana tillfällen enligt min mening mycket önskvärt, att man i fråga om de mest prekära fallen — det kan med hänsyn till det ringa anslagsbeloppet inte bli tal om någonting annat — kan ge ett visst bidrag.

När jag emellertid nu tillsammans med tre andra av utskottets ledamöter reservationsvis har förordat ett bifall till propositionen på denna punkt, så är det mindre med hänsyn till den betydelse ett bidrag av det ringa belopp, som står till förfogande, kan ha. Jag har för min del fäst huvudsakligt avseende vid det förhållandet att, eftersom man i huvudtiteln har bebådadt, att på särskild tilläggsstat skall uppföras inte mindre än, jag vill minnas, fem miljoner kronor att användas som bidrag till ladugårdsförbättringar och tagas i anspråk i händelse av arbetslöshet, så är det synnerligen önskvärt, att man litet varstans i länen, där ett påtagligt behov föreligger, har möjligheter att redan nu så här på förhand sätta igång en och annan ladugårdsförbättring och på det sättet göra hushållningssällskapens konsulenter och tjänstemän förtrogna med denna i viss mån nya arbetsuppgift.

Jag vill i det sammanhanget säga, att det är ju oftast ganska lätt att åstadkomma planer för nybyggnader, när det gäller ladugårdar. Där kan man i stor utsträckning röra sig med standardritningar, som mången gång fylla ganska högt ställda anspråk. Följer man dem, kan man få nog så bra nybyggnader. Helt annorlunda ställer det sig emellertid, när man skall göra en ladugårdsförbättring, d. v. s. inom ramen av en gammal befintlig ladugårdsbyggnad söka ordna på ett sådant sätt, att den fyller rimliga anspråk, som man bör ställa på en sådan byggnad. Där gäller det naturligtvis för vederbörande, som skall planera utförandet av en sådan ladugårdsförbättring, att söka sig fram och så småningom vinna en viss erfarenhet om hur man på det bästa och lämpligaste sättet skall planera inom ramen av den redan befintliga byggnaden. Jag finner, att det var någonting synnerligen vällovligt, som man gick in för vid 1937 års riksdag, när man möjliggjorde att på det sättet pröva sig fram och vinna litet erfarenhet inom hushållningssällskapen även när det gäller denna verksamhet.

Slutligen skulle jag vilja säga, att även om man på sina håll anser, att det här bör vara ett speciellt anslag för Norrlandslänet, så kan det inte bestridas, att i många andra delar av landet skall man kunna finna inte så få mindre jordbruk, som ur olika synpunkter befinna sig i ett sådant läge, att det är synnerligen påkallat, att de kunna få litet hjälp och bidrag just ifrån detta anslag.

Man brukar ibland tala om Sveriges trädgård, och med det menar man Blekinge, som i mångt och mycket ju är ett vackert landskap. Jag har dock med egna ögon bevittnat även i Sveriges trädgård, att det fanns jordbruk där på den allra kargaste jord, som man överhuvud taget kan finna i detta land, och där byggnaderna ropade efter förbättringar.

Ja, herr talman, jag skall nöja mig med det nu anförda och hemställer, att kammaren ville biträda vår reservation, d. v. s. bifalla vad Kungl. Maj:t i nionde huvudtiteln på denna punkt hemställt.

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Det är alldeles riktigt, som den siste ärade talaren sade, att när detta anslag första gången beviljades av riksdagen, så var det avsett endast för delar av Tärna och Dorotea socknar, alltså inte ens för hela dessa socknar, utan endast för de delar, som ligga på fjällen, där man inte har någon tillgång till skog. År 1937 beslöts på grund av inom Göteborgs och Bohus län rådande arbetslöshet, att bidrag ur anslaget även skulle kunna tilldelas små jordbrukslägenheter i detta län. Samtidigt begärde Kungl. Maj:t, att anslaget skulle få användas i andra län, under villkor att förhållandena vore likartade med dem, som rådde i Tärna och Dorotea socknar. Riksdagen gick med på det, och vi underströko i utskottet, att förhållandena skulle vara likartade, och förutsatte även, att denna bidragsverksamhet skulle betraktas som tillfällig. Vi tänkte då särskilt på vissa Norrlandslän, inom vilka områden finnas, där förhållandena kunna sägas vara likartade med dem, som råda i Tärna och Dorotea socknar, t. ex. Jämtland och Härjedalen, Särna och Idre i Kopparbergs län, vilka områden ligga ovan barrskogsgrenen. Nu har detta anslag utnyttjats och plottrats ut med 5,000 kronor till hushållningssällskap i skilda län, t. o. m. i Malmöhus län. Emellertid är det väl ändå långsökt att säga, att det råder likartade förhållanden i detta län och lappmarkssocknar ovan trädgränsen.

Men det må vara hänt. När nu emellertid Kungl. Maj:t minskar anslaget med 50,000 kronor, och det påstås, att behovet i Norrland är så stort, att t. ex. Norrbottens läns hushållningssällskap anser sig böra begära att få 930,000 kronor enbart för sin del under detta budgetår, har utskottet ansett, att man bör begränsa verksamhetsområdet till att omfatta Norrland. Det kan inte bli fråga om hela Norrland, det kan inte gälla kustlandskapen, det kräves, och det står fortfarande kvar, att det skall råda sådana förhållanden, som råda i Tärna och Dorotea socknar, vilket kan anses vara fallet beträffande fjällsocknarna där uppe, Härjedalen och kanske Tåsjö församling i Västernorrlands län. Orsaken till att utskottet föreslagit begränsning av verksamhetsområdet är som sagt dels att anslaget på grund av rådande förhållanden minskats med 50,000 kronor, dels att det framkommit så stora anspråk från Norrland. Jag tycker, att norrlänningarna kunna få ha detta anslag. Det spelar väl inte så stor roll.

Herr **Gustafson** i Vimmerby sade, att hushållningssällskapens tjänstemän borde tränas för att kunna möta de krav, som komma att ställas, ifall det skulle komma större anspråk på beredskapsarbeten. Jag tror knappast, att man med dessa små ladugårdsbyggen på ett par tre tusen kronor kan mota en större arbetslöshet, utan då får man nog vända sig till de större ladugårdarna och genom större bidrag söka stimulera den enskilda verksamheten, om det överhuvud taget skall kunna bli fråga om några arbeten.

Medan jag har ordet vill jag, herr talman, beröra en annan sak. År 1936 begärde Kungl. Maj:t att få disponera ett belopp, som ansågs lämpligt dels för ritningar, dels för andra åtgärder för att främja ifrågavarande verksamhet. Under år 1939 har Kungl. Maj:t till en förening, som har bildats i Skåne, av detta anslag givit ett bidrag av 8,000 kronor. Jag vill inte alls klandra det, men sedan jag läst föreningens program, vill jag bara ifrågasätta, huruvida denna förening kommer att syssla med sådana saker, som kunna bli till nytta för nu ifrågavarande verksamhet, som ju gäller små jordbruk med små ladugårdsbesättningar på 3, 4 eller 5 kor o. s. v. Programmet för föreningens försöksverksamhet — det skall vara en viss försöksverksamhet, för vilken man redan anställt en person, som handhar den — omfattar utrymmesbehovsundersökningar för olika grödor, maskiner, redskap, arbetsbehovet i djurstallar med olika planlösningar, kostnaden i förhållande till reella värdet av olika bygg-

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)
nadmekaniska åtgärder, ljusbehovs- och ventilationsundersökningar, olika uppbindningssätt av djuren, utfodrings- och mjölkhygieniska anordningar m. m. Jag tror, att det där är någonting, som mera kommer storjordbruket till godo än dessa små backstugusittare, som bygga en ladugård. Då Kungl. Maj:t på en annan punkt begärt anslag till föreningens verksamhet, har jag emellertid inte velat motsätta mig det, och jordbruksutskottet har också tillstyrkt det. Man kan dock ha olika meningar om saken, och jag har den uppfattningen, att bidrag till denna verksamhet inte borde ha lämnats från nu förevarande hårt beträngda anslag, ur vilket bidrag begäras i hundratusentals ansökningar, och med vilket inte alla behov kunna tillfredsställas.

Som förhållandena nu äro, på grund av anslaget begränsning och på grund av att från Norrland så starka krav på bidrag göras, har utskottet som sagt ansett, att vi skulle för detta år åtminstone begränsa verksamheten till att omfatta Norrland ävensom Göteborgs och Bohus län. Med hänsyn till inom sistnämnda län rådande arbetslöshet ha vi inte velat motsätta oss, att även detta län må komma i åtnjutande av bidrag ur detta anslag.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Andersson i Tungelsta: Herr talman! Det råder inga delade meningar därom, att detta anslag företrädesvis bör komma de norrländska bygderna till godo. Men jag vill med anledning av utskottets ärade ordförandes anförande här säga, att om det gällde att tillgodose det behov, som finnes i de norrländska bygderna och även i andra delar av landet, så är detta anslag så litet, att det skulle förslå att endast till en mycket liten del fylla detta behov även om det helt förbehålles de norrländska länen. Behovet av hjälp åt de fattigaste för att förbättra deras ladugårdar är så stort, att om man skall kunna tillgodose det behovet någorlunda, så fordras det ett mycket betydande anslag ifrån statsmakternas sida. Det kan alltså här inte bli fråga om något annat än en försöksverksamhet, en försöksverksamhet, som man sätter i gång med tanke på att tider kunna komma, då det kan bliva angeläget att sätta in större belopp på detta område. Samtidigt har man ju också velat bereda hjälp åt en del människor, som på grund av fattigdom eller på grund av andra omständigheter ha det mycket svårt och som äro i mycket stort behov av hjälp. Jag menar alltså, att det med tanke på detta skulle vara mest ändamålsenligt, att man möjliggör för Kungl. Maj:t att även under nästa budgetår kunna ge vissa hushållningssällskap ett mindre belopp för att dessa skola kunna hjälpa i några av de fall, där behovet av hjälp är allra mest trängande, på grund av att ladugårdarnas beskaffenhet är så undermålig och vederbörande saknar möjlighet att själv kunna bättra på dem.

Jag kan som exempel nämna, att till Kungl. Maj:t kom under förra året en skrivelse från en djurskyddsförening i Värmlands län, där man ifrån denna förenings sida gjorde gällande, att en hel del kreatur särskilt i Värmlands finnbygder voro utsatta för grovt djurplågeri, på grund av att ladugårdsbeståndet var så uselt där, som det verkligen var. Den undersökning, som med anledning härav verkställdes, visade, att man beträffande dessa bygder nog torde kunna säga, att förhållandena voro lika otillfredsställande i fråga om ladugårdsbeståndet som i de norrländska bygderna. Det fanns alltså där människor, som voro i minst lika stort behov av hjälp som de, vilka bo uppe i de norrländska länen. Om det i dylika fall kan beredas möjlighet för Kungl. Maj:t att med hushållningssällskapens medverkan ge ett anslag till hjälp, så tror jag, att det står i överensstämmelse med de grunder, som man hade gått in för, då man första gången gav detta anslag.

Man säger, att det inte har så stor betydelse, om man här och var inom lan-

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

det genom hushållningssällskapen kan få hjälp till att bygga en liten ladugård, en ladugård på ett litet ställe, där det kanske bara gäller ett par kor eller så. Det har inte så stor betydelse för ladugårdskulturen överhuvud taget inom bygden, menar man. Jag vågar hävda en alldeles motsatt mening. Jag tror, att särskilt i fråga om dessa små ladugårdar har det den allra största betydelse, att vederbörande kunna få den hjälp och den ledning, som de äro i så utomordentligt stort behov av, då det gäller att planlägga och på ett riktigt sätt utföra dessa byggen. Det är nämligen mycket viktigt, då det gäller att bygga en ladugård för ett litet antal djur, att få den byggd på det sättet, att den verkligen motsvarar de krav, som man bör ställa på ett djurstall. Detta är mycket svårare, då det gäller en liten ladugård, än i fråga om en ladugård, som är avsedd för ett större antal djur, därför att uppvärmningen av en liten ladugård är ett mycket svårare problem i vårt klimat än då det gäller att tillgodose detta behov i fråga om en större ladugård.

Jag menar alltså, att den uppgift, som detta anslag kan fylla och bör fylla, tillgodose bäst, om Kungl. Maj:t har den möjlighet, som tidigare har funnits, att i vissa fall ge ett sådant här anslag till andra län än det strängt begränsade område, som utskottets majoritet här har föreslagit.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Sandby.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag kan ju uttala min tillfredsställelse med den behandling, som huvudtiteln i dess helhet fått i utskottet.

Det är alldeles självklart, att då det gällt att pruta på den samlade anslagssumman, så har man haft att vid fördelningen av de utgående anslagsbeloppen i första hand tillgodose de mest nödvändiga behoven. Litet var veta vi ju, att på lönerna är det ingenting att spara, såvida man nu icke skulle göra en radikal nedskärning av dem. Därför får man lov att spara på omkostnadsanslagen. Jag tror icke att det är någonting onyttigt utan tvärtom någonting nyttigt, om man inom de olika verken försöker få en del arbete utfört med lägre omkostnadsanslag än dem man varit van vid under de senaste åren.

Med anledning av vad utskottets ordförande sade skall jag särskilt uppehålla mig vid den nu föreliggande punkten. Det är klart att man kan ha olika meningar även härvidlag. Utskottets ordförande hänvisade till vad man sagt 1937 om att anslaget skulle utgå inom vissa län under omständigheter liknande dem, som avsågos med 1936 års anslag beträffande Tärna och Dorothea socknar. 1937 utvidgades som sagt anslaget till att omfatta Norrbottens län samt Göteborgs och Bohus län. 1938 sade man, att man ingenting hade emot att anslag utdelades även inom andra län, där förhållandena voro likartade, men märk icke med förhållandena sådana de voro i Tärna och Dorothea socknar utan med förhållandena sådana de voro inom de områden, som avsågos i 1937 års beslut. Jag har för min del icke kunnat dra någon annan slutsats av vad utskottet skrivit de olika åren, och följaktligen har anslag beviljats på sätt som skett.

Det är emellertid alldeles självklart, att mycket återstår att göra på detta område i de norrländska länen, men det är också klart, att det är mycket att göra även inom andra län. Jag tror att mjölk- och mejeriutredningen samt ladugårdssakkunniga kunnat konstatera, att förhållandena äro oerhört svåra även i andra län. Herr Karlsson i Munkedal har en del fotografier, som visa hur ladugårdsbyggnader sett ut före en ombyggnad och efter densamma. Den

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

som är intresserad av saken och reser till exempel i Hallands skogsbygder skall få erfara, att det inte är bättre där heller. Då på departementschefens föredragning anslag beviljats till hushållningssällskapen har det framhållits, att det gällde att se till att ett verkligt behov förelåg. Det har också särskilt framhållits, att man icke skulle slänga ut pengar i onödan genom att förbättra eller bygga om ladugården på sådant mindre jordbruk, som måhända i en nära framtid med hänsyn till vad riksdagen förra året beslutade om egna-
hemsverksamheten kan tänkas komma att bli sammanslaget med ett annat jordbruk.

Vid utdelandet av de där mindre anslagen har det, såsom den siste ärade talaren framhöll, gällt bland annat att få till stånd en försöksverksamhet så att man kunde stå beredd att på ett bättre sätt gripa in, ifall statsmakterna skulle visa sig villiga att bevilja mera pengar. Statsmakterna ha ju redan visat sin välvilja genom att till exempel förra året anslå 5 miljoner kronor på beredskapsstaten. Det förefaller mig som om det vore bättre att vederböran-
de, som skall ha hand om dessa anslagsmedel, är något litet inne i saken, så att det hela icke kommer fullständigt apropå och vederbörande icke har den ringaste erfarenhet.

För att något belysa själva fördelningen av detta anslag kan jag nämna, att de norrländska länen fått 346,000 kronor, Göteborgs och Bohus län 90,000 kronor, sex län i södra och mellersta Sverige vardera 5,000 kronor, alltså sammanlagt 30,000 kronor, Kopparbergs län 10,000 kronor samt Skaraborgs och Värmlands län vardera 16,000 kronor. Departementet har fått taga del av beskrivningar över förhållanden, som varit fullständigt härresande. Dessa skrivelser ha remitterats till hushållningssällskapen för undersökning, naturligtvis med den varning, som i detta fall bör ges hushållningssällskapen, nämligen att man icke skall i onödan släppa till pengar. Jag menar sålunda, att de som äro verkligt behövande böra bli hjälpta till bättre förhållanden. Vi ha ju också anslag till studieresor för jordbrukare och andra. Tro icke kam-
marens ledamöter, att om dessa jordbrukare på sina rundturer finge resa till sådana här ställen och skaffa sig erfarenhet av hur det sett ut före och efter en ombyggnad de mången gång skulle få impulser, som de eljest icke skulle fått, och följaktligen — om de i övrigt ha ekonomiska möjligheter därtill — vid sin hemkomst komma att vidta undersökningar för att få till stånd bättre förhållanden? Vi funno förra året, att vi måste göra någonting och gripa oss an med att förbättra förhållandena för de människor som arbeta på lands-
bygden och särskilt då för de mindre jordbrukarna, ty annars löpte vi risken att ännu flera så att säga rymde från landsbygden. Det talades mycket om den saken då i diskussionerna, men jag tycker, att man icke skall stanna vid bara ord utan i stället fatta verkligt positiva beslut. Men nu drar man sig för sådana undersökningar och säger, att man bör vänta tills längre fram. De 30,000 kronor, som delats ut till försöksverksamheten, ha överhuvud taget icke kunnat spela någon roll för de län, som äro verkligt behövande. Lands-
hövdingen i Norrbottens län kom till mig och begärde anslag. Jag svarade honom, att om det ekonomiska läget medgivit det skulle jag för min del icke dragit mig för att begära pengar och dela ut dem på några år. Men jag tror icke att man kan klara ut saken på ett år men möjligen på de närmaste åren, men detta medger icke det ekonomiska läget för närvarande.

Jag vill för övrigt erinra om, att anslaget nu icke är mindre än det 1937 och 1938 beslutade. 1938 höjde utskottet Kungl. Maj:ts äskande, och sam-
tidigt gick utskottet med på att verksamhetsområdet skulle få ytterligare ut-
vidgas. Jag menar att om det skall vara någon mening med detta tal om beredskapsarbete på detta område, så handlar riksdagen icke välbetänkt, om

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

riksdagen nu följer utskottet i stället för reservanterna, ty enligt dessa senares förslag vinner man dock något mera erfarenhet.

Jag skall också tillåta mig att beröra punkt 128, då utskottets ordförande tog upp den i det här sammanhanget. Utskottets ordförande nämnde, att den förening, som fått detta anslag, icke såsom utskottet skrivit nu som föregående år kunnat åstadkomma en rationalisering av byggnadsverksamheten för de små jordbrukare, som det här är fråga om. Jag vågar påstå motsatsen och att det svåraste av allt är att rationalisera just på detta område, för vilket naturligtvis föreningen har vissa kostnader. Jag kan sålunda nämna, att föreningen för tillverkning av fönster och vissa andra saker fått till stånd ett system, som gör det möjligt att inom verkstadsindustrien serietillverka järnfönster i betydligt större omfattning än tidigare. Sådana här järnfönster, som passa speciellt i södra Sverige, kan man sålunda få 40 procent billigare, om tillverkningen blir av något större omfattning. Detsamma gäller en hel del andra saker. Jag vågar också påstå, att sådant betyder mera för de mindre jordbrukarna än för andra, låt vara att kostnaderna bli relativt höga ändå. I fråga om ett jordbruk med en mindre åkerareal på till exempel ett par hektar blir kostnaden större per hektar, och det är därför ytterst angeläget att man härvidlag försöker åstadkomma något verkligt positivt. Då jag tagit upp detta anslag under punkt 128, har jag gjort det därför att jag anser, att denna förening bör kunna komma ett stycke på vägen med lösningen av det problem, som vi nu diskutera. Det är klart, att det gäller arbetslönerna, men det gäller icke minst kostnaderna för inköp av materiel. Om man organiserar materielinköpen och låter verkställa dem genom en sammanslutning, som köper till många och som därigenom kan köpa mycket på en gång, kan man naturligtvis få väsentligt lägre priser än om samma inköp skola göras av en mängd små köpare, som endast köpa en mindre kvantitet åt gången.

För att icke behöva begära ordet en gång till vill jag säga, att jag anser, att det skulle vara välbetänt, om andra kammaren på den följande punkten nr 128 ville bifalla Kungl. Maj:ts förslag. Det anslag, som det där gäller, måste anses vara väl använda pengar just för bostads- och ladugårdsförbättringsverksamheten. Egnahemsstyrelsen har för avsikt att anlita den förening, som skulle få detta anslag, för att verkställa vissa utredningar och vissa inköp för att på det sättet få fram lägre priser.

Beträffande den nu föredragna punkten synes det mig, att kammaren handlar riktigt genom att följa reservanternas förslag.

Herr Carlström: Herr talman! Jag hade icke tänkt, att det skulle behöva bli så lång diskussion här i kammaren om denna fråga. Första kammaren har ju redan bifallit utskottets förslag. För min del skulle jag icke ha begärt ordet, om icke herr Andersson i Tungelsta hade framfört en synpunkt, som jag tycker är något egendomlig.

Herr Andersson i Tungelsta sade, att beloppet är så litet, att det icke alls förslår till att i stort sett åstadkomma något förbättrade ladugårdsbyggnader här i landet, men eftersom beloppet är så litet, skall man breda ut dess användning så mycket som möjligt över hela landet, varigenom ju de områden, för vilka anslaget från början var avsett, komma att få så mycket mindre. Fastän herr statsrådet har framhållit liksom också vi ha gjort inom utskottet, att man redan förut gått ifrån direktiven av år 1936, då det ju huvudsakligen gällde att hjälpa småbrukare uppe i Tärna och Dorotea socknar i Västerbottens län, så har jag i alla fall den uppfattningen, att behovet där uppe är så stort, att även om det också kan finnas trängande behov i andra delar av landet, är det mest trängande att i första hand söka tillgodose

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

förstnämnda trakter genom det nu ifrågavarande anslaget. För min del tror jag icke, att man med detta lilla anslag ännu på många år kan i dessa norr-ländska bygder åstadkomma ett ladugårdsbestånd, som överhuvud taget är jämförligt med andra landsdelars. Jag har därför svårt att förstå, att det kan innebära en riktig metod att nu plöttra ut anslaget på så många händer som möjligt. Där uppe i Norrland kan man ändå icke åstadkomma något med detta anslag, som förslår, var ju herr Anderssons i Tungelsta resone-mang. Jag kan icke gilla en sådan uppläggning av saken.

Vi få ju så ofta höra, att Norrland står i en särställning och särskilt Norrbottens län i förhållande till andra trakter av landet, då det gäller jordbru-
ket. Eftersom nu dessa socknar äro sämre ställda än landet i övrigt, skulle vi väl kunna komma överens om att, så länge vi icke ha råd att offra mera på detta område, låta detta huvudsakligen bli ett anslag, som skulle tillfalla de områden, som anslaget från början var avsett för.

Jag går naturligtvis gärna med på att det också i andra delar av landet på många ställen finnas dåliga ladugårdsbyggnader och att det vore önskvärt, att staten kunde ingripa för att hjälpa även dem, men är det verkligen någon, som tror, att vi i dessa tider ha råd att företa en sådan väldig utbyggnad av detta anslag, som för detta ändamål skulle erfordras, för den händelse vi icke skulle bli tvungna att tillgripa detta såsom ett arbetslöshetsanslag i be-redskapsstaten?

Jag kan icke hjälpa, att jag fortfarande har den uppfattningen, att det vore bättre att verkligen nu söka åstadkomma något reellt, så långt slantarna räcka, inom de områden, där det bäst behövs, vilket jag tror är dessa socknar uppe i Norrland, innan vi besluta oss för att gå vidare i de skilda länen, helst som man i år har måst beskära anslaget på denna punkt liksom på så många andra.

Jag kan ur dessa synpunkter icke förstå annat än att vad utskottet har föreslagit är det riktiga, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hem-ställan.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman! Det finns ingen inom utskottet, som bestrider, att det finns dåliga ladugårdsbyggnader över hela lan-det. Vi ha sådana exempelvis i Mälardalen, särskilt på torp och mindre stäl-len, som höra till fideikommiss. Man har av fideikommissarien begärt att få förbättringar utförda, men det har icke skett. Jag kan anföra ett fall, där såväl ladugård som bostadsbyggning voro så dåliga, att djurskyddsföreningen gjort anmälan för djurplågeri och även hälsovårdsnämnden framställt anmärk-ning. I detta fall har den domen fallit, att man icke kan ålägga jordägaren eller arrendatorn att vidtaga förbättringar men att arrendatorn har rätt att avträda arrendet. Nog finns det alltså dåliga ladugårdsbyggnader även på andra ställen i landet, men det blir en stor ekonomisk fråga att kunna hjälpa överallt. Skall man bara ge 5,000 kronor om året till varje län, kan det ju icke bli fråga om mer än några få fall, där förbättring kan komma till stånd.

Herr Andersson i Tungelsta och även herr statsrådet framhöll, att dessa enstaka fall dock kunde verka såsom ett manande exempel på hur en ladu-gård bör se ut. Det blir dock mycket få exempel. Även de goda ladugårdar, som uppföras på egen bekostnad, bli ju också sådana exempel. Har man upp-fört en ladugård, som grannarna tycka passa för deras jordbruk, göra de nå-got i samma stil.

Anledningen till att utskottet har velat begränsa anslagets användnings-område beror, som jag förut sade, dels på det stora behov, som har visats föreligga i Norrland, dels på den nedsättning av anslaget, som har måst vid-

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)

tagas. Om lika mycket som förut skall utgå till övriga län i södra Sverige, kommer det att ytterligare beskära beloppet.

Jag vill dessutom ifrågasätta, om de anslag, som finnas på årets budget, kunna bibehållas oförändrade under budgetåret 1941/42. Jag tvivlar på det. Hela beskärningen på denna huvudtitel är i år något över 4 procent. Det kunde väl gå an, om svårigheterna i år vore av tillfällig karaktär, och om vi sedermera hade att vänta bättre tider, men det kommer enligt min uppfattning nog att dröja länge, innan de komma. Jag anser därför läget vara sådant, att man bör gå samma väg som i fjol, d. v. s. taga upp ett tilläggsanslag för samma ändamål på beredskapsstaten.

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag vill framhålla, att beskärningarna på denna huvudtitel uppgå till omkring 10 procent, om man bortser från de prisregleringspengar, som gå in och ut i budgeten. Det är alltså icke riktigt, att besparingarna endast skulle uppgå till 4 procent. Dessa prisregleringsinkomster och utgifter, som kunna fluktuera starkt, få givetvis icke medräknas vid beräkning av besparingarna, ty i så fall skulle kravet på beskärning av utgifternas slutsumma ju kunna medföra, att det icke bleve mycket kvar av verkliga anslag på huvudtiteln.

Jag begärde emellertid närmast ordet i anledning av herr Johanssons i Björnlunda yttrande, att det var meningen att lämna lika mycket till de andra länen som tidigare. Jag vill upprepa, att vi på tre år av ett sammanlagt belopp på 800,000 kronor tagit endast 30,000 kronor till sådana sydsvenska och mellansvenska län, där man bedrivit en viss försöksverksamhet.

Eftersom Malmöhus län varit på tal och en förstakammarledamot sagt, att en person fått bidrag, som bodde i en stad eller intill en stad, vill jag meddela, att jag fick en framställning om bidrag från en jordbrukare i Skanörs stad, som det heter. Skanör är ju i själva verket icke annat än ett fiskeläge, fastän det varit stad sedan Hansatiden och sedan dess haft kvar sina gamla stadsprivilegier. Den har en befolkning på icke fullt ett tusen invånare och man kan knappt räkna den som annat än en by. Den bebos av en fiskarbefolkning och överhuvud taget av människor med relativt små inkomster. Jag vill emellertid tillfoga, att frågan om bidrag icke avgjordes av regeringen, utan framställningen skickades till hushållningssällskapet med besked, att om det funnes skäl att bevilja ett bidrag i anledning av vad riksdagen hade uttalat, så kunde man få lämna ett bidrag av beloppet på 5,000 kronor. Sökanden fick sedermera ett mindre belopp såsom bidrag.

Jag vill tillägga, att vid Skanör finns det överhuvud taget icke jord utan endast sand, och man kan icke heller kalla det för sandmylla, eftersom det är rena sanden. Ett jordbruk där har det därför icke ens tillnärmelsevis så bra som man har på många ställen i mellersta och norra Sverige. Jag har emellertid icke prövat, huruvida det varit riktigt av hushållningssällskapet att lämna detta bidrag eller ej.

Emellertid vågar jag påstå, att, om man använder 20,000 eller 30,000 kronor till försöksverksamhet, exempelvis i Blekinge och i vissa andra län, där förhållandena faktiskt äro lika svåra som i många av de norrländska länen, så kan väl ändå icke herr Carlström göra gällande, att man därmed, när hela anslaget är 250,000 kronor, har väsentligt beskurit möjligheterna att fullborda vad man verkligen behöver fullborda uppe i Tärna och Dorotea socknar. Vad jag åsyftar med denna försöksverksamhet är, att man skall vara rustad, så att man någorlunda vet hur pengarna skola användas, ifall det skulle bli fråga

Ang. bidrag till ladugårdsförbättringar. (Forts.)
om att sätta beredskapsstaten i kraft. När vi skulle göra något liknande år 1933, stodo vi ganska handfallna, eftersom inga förundersökningar voro gjorda vare sig på ena eller andra sättet. Menar kammaren, att man icke skall lämna pengar för detta ändamål, skall man självklart icke heller taga upp något anslag på beredskapsstaten för en eventuell verksamhet i större skala. Jag har emellertid den uppfattningen, att det finns många jordbrukare även i andra delar av landet, vilkas förhållanden det är ett samhällsintresse att söka förbättra.

Herr Carlström: Herr talman! Om det här är fråga om en *försöksverksamhet* för att åstadkomma bättre ladugårdsbyggnader i landet, är rubriken på detta anslag felaktig.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets i punkten gjorda hemställan dels ock på bifall till den vid punkten fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den senare propositionen. Herr Johansson i Björnlunda begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller den vid jordbruksutskottets hemställan i punkt 123: o) av utskottets förevarande utlåtande nr 1 fogade reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit utskottets hemställan i nämnda punkt.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning.

Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet hava röstat för ja-propositionen. Rösträkning begärdes emellertid av herr Olsson i Rödningberg, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 89 ja och 59 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit den vid punkten fogade reservationen.

Punkten 124.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 125.

Lades till handlingarna.

Punkterna 126—128.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 129—137.

Lades till handlingarna.

Punkterna 138—156.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 157.

Lades till handlingarna.

Punkterna 158—160.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 161.

Lades till handlingarna.

Punkterna 162—164.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 165.

Lades till handlingarna.

Punkterna 166—183.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 184.

Lades till handlingarna.

Punkterna 185—187.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 188.

Lades till handlingarna.

Punkterna 189—191.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 192.

Lades till handlingarna.

Punkterna 193—225.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 226.

Lades till handlingarna.

Punkterna 227—234.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 235—237.

Lades till handlingarna.

§ 15.

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för avhjälpande av stråfoderbrist på Öland; och blev utskottets däri gjorda hemställan av kammaren bifallen.

§ 16.

Anmälades statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen: nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medel till luftskyddsanordningar vid telegrafverket m. m.; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa åtgärder för förstärkning av flygvapnet.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 57, att utskottets hemställan i utlåtande nr 38 samt, i fråga om förslaget nr 58, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 43 bifölles även av första kammaren.

Vidare anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 61, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till anordnande av skolbarnsbespisning jämte en i ämnet väckt motion.

Slutligen anmäldes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om skyldighet för ägare av anläggningar och byggnader att anordna skyddsrum m. m.; och

nr 63, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning rörande förbud mot befordran av vissa periodiska skrifter med statliga trafikmedel m. m., dels ock en i ämnet väckt motion.

Sistnämnda skrivelseförslag godkändes under förutsättning, beträffande förslaget nr 62, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 7 samt, i fråga om förslaget nr 63, att utskottets hemställanden i utlåtande nr 8 bifölles även av första kammaren.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Jacobson</i>	under 6 dagar fr. o. m. den 28 febr.,
fröken <i>Hesselgren</i>	» 3 » » » 28 »
herr <i>Gustafson</i> i Vimmerby	» 4 » » » 1 mars,
» <i>Ohlsson</i> i Kastlösa	» 4 » » » 1 »
» <i>Hansson</i> i Rubbestad	» 5 » » » 1 »
» <i>Johansson</i> i Norrfors	» 4 » » » 1 »
» <i>Mattsson</i>	» 6 » » » 1 »
» <i>Hammarlund</i> (sjuk)	tills vidare » » 28 febr.,
» <i>Andersson</i> i Vigelsbo	under 3 dagar » » 1 mars,
» <i>Björling</i>	» 3 » » » 2 »
fru <i>Humla</i> (sjuk)	tills vidare » » 28 febr.,
herr <i>Lithander</i>	under 5 dagar » » 1 mars,
» <i>Casenberg</i>	» 5 » » » 29 febr.,
» <i>Råstock</i>	» 3 » » » 2 mars,
» <i>Andersson</i> i Prästbol	» 3 » » » 29 febr.,
» <i>Borg</i>	» 2 » » » 29 »
» <i>Hoppe</i>	» 3 » » » 2 mars,
» <i>Bergström</i>	» 3 » » » 2 »
» <i>Persson</i> i Norrby	» 4 » » » 1 »
» <i>Kyling</i>	» 3 » » » 2 » och
» <i>De Geer</i>	» 4 » » » 1 »

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4.8 e. m.

In fidem
Sune Norrman.